

siyaset

A Y L I K G A Z E T E

ARALIK '89 • SAYI 9 • 1500 TL (KDV DAHİL)

Sahibi: Metin ÇULHAOĞLU

Yazışları Müdürü: Faik BİÇER

Yazışma Adresi: P.K. 137

Bakanlıklar- ANKARA

Fiyatı: Yurtiçi 1.500 TL

Yurtdışı 5 DM

Havale Adresi: Yapı Kredi Bankası

Etiler - 10429- 9

Ofset Hazırlık ve Baskı: Seçenek Yayıncılık -
Matbaacılık Ltd. Şti.

GELENEĞİ YAŞATACAĞIZ !

Sosyalizmin uluslararası alanda geçirdiği dönüşümlerin aldığı ve alacağı biçim öncülük, devrimci dönüşümler ve sosyalist kuruluşa ilişkin tek kalıcı teorik-siyasal-örgütsel çerçevenin dışına çıkmamızı gerektirmemektedir.

Tarihin ve bugünkü dünya gerçekliğinin sosyalizme geçiş sürecine ilişkin, dahası sınıfsız bir topluma doğru giden mücadeleye ilişkin yeni ve şimdiye kadarki gelenekten nitelikçe ayrılan bir modeli zorunlu kıldığı düşüncesi, bizim hiçbir biçimde kabul edemeyeceğimiz bir sapmayı içermektedir.

Biz, Türkiye'de sosyalistlerin şimdiye kadarki önemli dönemeçlerde Rus devrimcileri tarafından sürkeli kılınan geleneğin daha ilerilere taşınmasında çok önemli fırsatlara sahip olduğuna ve bu fırsatların bizimle beraber diğer uluslardan yoldaşlarla beraber hakkının verilmesi durumunda yeni arayışlar adına sosyalizm mücadelesini tatil etmeye yönelik girişimlerin çok etkili bir engelle karşılaşıcağına inanıyoruz. Bu fırsat, her ülkede, her durumda elde edilemez. Bunun bilincinde olarak kendi ülkemizde üstleneceğimiz görevin enternasyonalist boyutunu hiçbir biçimde küçümsememekle birlikte çok büyük bir mirasa ve ne olursa olsun güce sahip olan uluslararası hareketin bizim projelerimiz üzerindeki etkisini de gözardı edemeyiz.

Gelecek, bizim elimizde olduğu kadar, henüz ne bizlerin, ne de dünyadaki ilerici güçlerin denetleyemediği bir dizi nesnellığın ve karşı-devrimci gücün elindedir. Bir geleneği yaşattığımız oranda, karşı-devrimci güçlerin ve statükodan yana nesnellığın o mükemmel sanılan zırhında açılan gedikleri genişleterek yeni bir dünyaya doğru koşacağız. Geleceğimizi düşmanlarımızın elinden alacağız. İşte bu nedenle, **BU ÜLKEDEN GELENEĞİ YAŞATACAĞIZ!..**

siyaset'te gündem

EYVAH, "SOL" SOSYAL DEMOKRASİ !

Beceriksiz ve şaşkın SHP'nin içerisinde beceriksiz ve şaşkın muhalifler çıkmaya başladı. İnönü'nün liberalizmden bir adım dahi ötesini riskli bulduğu bir partide farklı arayışlar içerisinde olanlar, mutlaka ortaya çıkacaktı. Azıcık solculuk, azıcık çığırkanlık, azıcık sendikacı havası bu farklı arayışlardan bir tanesinin tüm "farklılığı"nu içeriyor. Bundan ötesi ise yok. Kısacası SHP'nin dışına düşenlerde özel bir anlam yok.

Türkiye'de hiçbir anlamı olmayanlara anlam ve işlev yükleme merakı ise hiç kuşkusuz var. İşte şimdi, burjuvazinin siyasal kampında bütüncül bir kimlik kazanamayan ve tek tek kimi özel alanlara yatırım yaparak prim toplamaya çalışan milletvekillerine çok özel misyonlar yüklenmeye başlandı. Söylentisi yapılan olasılıklardan bir tanesi bu milletvekillerinin bir bölümünün TBKP'nin çıkışına parlamenter aracı olacaklarına dair. Son derece normal. TBKP, bu ülkede yıllardır sol sosyal demokrasi edebiyatı yapan bir mirasın temsilcisi. Eski SHP'li milletvekillerinin önemli bir bölümü ise yaşamlarındaki tek önemli misyonu DİSK'in tepesine son darbeyi indirirken üstlendiler. O dönem TKP'liler ile hatırı sayılır ölçüde didiştiler. Şimdi o misyon bitti, bu kez TBKP tarafından yeniden anlam kazanabilirler.

Bizim diyeceğimiz ise oldukça basittir: Geçmişteki ve gelecekteki örnekleriyle beraber, sol sosyal demokrasi bu ülkede, bir kavram ve bir kadro olarak sosyalist literatür ve kavganın yanına dahi yaklaştırılmamalıdır.

Nereye kadar ?

Vural MAĞDENLİ
Mansur DEDE

Yıllardır söyleniyor; Türkiye toprağı, radikalizm üretme konusunda mümbit bir alan. Bu nesnellığın temeli de çok açık. Bir, karmaşık bir kimlik kazanan, sürekli olarak yeni çözümsüzlükler üreten ekonomik ve siyasal sorunların düz bir çizgide, sistemin kendi üretkenliği içerisinde çözülebileceğine hiç kimse inanmıyor. İki, burjuva iktidarlar da kullanabilecekleri tüm silah ve rantları kullanmalarına rağmen, çözüm olarak daha güçlü ve içinden çıkılmayacak çözümsüzlüklere gebe politikalar önermekten başka birşey yapamıyorlar. Sonuçta, geleceğe yönelik olarak kitlelere inandırıcı bir perspektif sunma şansına sahip değil burjuvazi. Üç, burjuvazinin çözümsüzlüğü nedeniyle, üretilen yapay gündemler de eskisi gibi etkileyici ve oyalayıcı olamıyor. Kısacası, sistem ve varolan kurumsallaşma, şu ya da bu biçimde revize edilse bile işçi ve emekçi kitleler için çıkış ve kurtuluş umudu vermiyor. Bu da doğal olarak tek tek işçilerin bilincinde radikal çözümlerin filizlenmesi için belli bir zemin hazırlıyor.

Türkiye'de sosyalistlerin bu nesnellik karşısındaki durumu ne? Ülkemizde bugün sınıf adına yola çıktığını söyleyen hareketlerin çözümü anlayışı ile radikalizmin nesnellüğünün tek tek işçilerin bilincinde oluşturduğu radikal çözüm anlayışı arasında ciddi bir eşitsizlik var. Tek tek işçiler arasında radikal olarak düzenlen umudu kesme gibi bir olgu sözkonusu olabilsen, çok daha bilinçli bir tercih yapan ve mücadeleyi teorik temeller üzerine oturtmak zorunda olan "kimi" siyasal çizgiler benzer bir radikalizmin tamamen dışında, esen reformist rüzgarların etkisinde düzenin dışına yönelik perspektifleri giderek terk ediyorlar, bir hayali arı burjuva demokrasisi düşleyerek adına "sosyalist demokrasi" diyorlar. Lenin'in küçük burjuvaziyi devrim yanına çekmenin önemli araçlarından birisi olarak değerlendirdiği eski kurumların ortadan kaldırılması ise halkın yüzde 51'lik çoğunluğuna dayanmak fikri içerisinde kaynayıp gidiyor. Sürekli radikalizm üreten bir ülkede, sürekli düzenin dışına itekleyen bir ülkede bu etkilerin dışında kalabilmek için ne varsa yapıyorlar.

Bu kesimlerin, sözü edilen politikalarla sınıf içerisinde bugün varolan etkinliğini de yitirmeye başlayacakları açıktır.

Türkiye solunda bir diğer kesim daha var. Bunlar radikalizmi bir reklam, dahası pazarlık malzemesi olarak kullanıp gürlüğü çıkarmaya çalışıyorlar. Leninizmin radikal yorumunu ülke gerçeğine oturtamayan, radikalizmin sırtına binerek sınıf temelini dışında bir anlayışı tercih eden bu kesimlerin de varacağı yer en fazla küçük burjuva radikalizmidir.

Bu durumda, sınıf içerisinde filizlenen radikalizm tohumlarını alıp işleyebilecek, ona güven, bilinc, siyaset ve süreklilik kazandıracak bir politikaya sahip olmak, Leninizmi ülke toprağında yeniden üretmek gerekiyor.

İşyeri komiteleri fetişleştikçe

Ülkemiz solunda işçi sınıfının sendikal birliği ve örgütlenmesi sorununa yönelik kabaca iki ayrı yaklaşım sözkonusudur. Bu yaklaşımın ilki, Adımlar ve İşçi Gündemi çevrelerince savunulduğu biçimiyle "Türk-İş'te birlik", diğeri ise konfederasyonal birliği adeta gündemden düşürerek işçi sınıfının sendikal yapılanmasını işyeri komiteleri, işçi muhalefeti komiteleri veya işyeri sendika komiteleri üzerinde yükseltmeyi öngören kavrayıştır.

Sosyalistlerin hedefi emeğin kendi ürününe yabancılaşmasının ilgası, yani çalışmayı geçinebilmenin ve yaşamı sürdürmenin amacı olmaktan çıkarmak değil midir? Bizler çalışmayı emekçilerin kendilerini gerçekleştirebildikleri, ürettiklerinde kendilerinden bir parça bulabildikleri bir alan haline getirme mücadelesi veriyoruz. Üstelik bizler hâlâ bu hedefe ulaşmak için Leninizmin ana örgütlenme deneyimlerinin yolaçılığına, bu örgütlenme anlayışının geliştiriciliğine ve geliştirilebilirliğine bel bağlıyoruz.

Marx proletaryanın kurtuluşunun kendi eseri olacağını çıkarsadığında örgütlenme kuramının son noktasını da koymadı elbette. Lenin ise bugün hem reformistler hem de devrimci demokrat ve anarko-sendikalistlerin üzerine örtmeye çalıştıkları tezlerini modern sınıflar mücadelesinin teorik odağına yerleştirmişti... "İşçiler arasında sosyal demokrat bilincin olamayacağını söyledik. O bilinç onlara dışarıdan ulaştırılmıyordu... İşçi sınıfı sadece kendi çabasıyla ancak sendikacılık bilincini geliştirebilir." (Ne Yapmalı)

İşçi sınıfının kendiliğinden değil öz örgütlenmesi içinde kapitalizmin kendisine ve sonuçlarına karşı mücadele vermesinin koşulları ise konjoktüre göre değişmekle birlikte kapitalizmin yasaları işlediği sürece sürekli evrensel boyutlar da içerir. Bunlar, bir, çalışmada devamlılığı sağlayan istikrarlı yöneticiler örgütü, iki, bu örgütün sürüklediği yığınların niceliği arttıkça iç bütünlüğünü geliştirmiş kadro yapılanması, üç, örgütün devrimci eylemi kadrolarla inşası, dört, baskı ve gizlilik koşullarında çiraklık dönemini atlatmış profesyonel devrimcilerin dışındaki unsurları çekirdeğin dışında tutmak, beş, işçileri diğer toplumsal sınıflardan gelenlerle siyasal olarak kaynaştırmak biçiminde tanımlanabilir.

ANARKO SENDİKALİZM HORTLATILMAMALI

Türkiye'de işçi sınıfının politik ve ekonomik örgütlenme sorunlarının kıyasıya tartışıldığı bir evrede, sendikal birlik ya da fabrika örgütlenmesi üzerine tartışan her bir öznenin yukarıda özetlediğimiz Leninist örgütlenme ilkeleri alanında teorik ve siyasal bir tavır olması

gerekir. Aksi durumda politik ve ekonomik, gündelik ve nihai düzlemler birbirine karıştırılmaya devam edecektir. İlginçtir hem Türk-İş'te birliği Türk-İş'in karakterini tepeden tırnağa değiştirmeden savunanlar, hem de işyeri örgütlenmesini anarko-sendikalist içerikle algılayanlar Leninist örgütlenmeye uzak durmakta yarışıyorlar. TBKP ile Dev-Yol'un, sosyal demokratlar ile Dev-Sol'un ya da üç beş troçkizan unsurun Leninist örgütlenmenin gereklerine farklı yönlerden aynı uzaklıkta durmaları rastlantı mı? Bu uzaklık ile sendikal ve fabrika örgütlenmesine dair önerileri arasındaki ilişki ve muğlaklık rastlantı değil.

HANGİ İŞYERİ KOMİTELERİ

Bugün işçi sınıfı kendi yasallıkları içerisinde devinen bir ırmak gibidir. Bizler istesek de istemesek de Türk-İş'te toplanıyorlar, bahar eylemlerini gerçekleştiriyorlar, greve çıkıyor, ya da grev kırıyorlar. Sosyalistlerin işçi sınıfı hareketinin kendiliğinden yasallıklarını iradi süreçlerle yönlendirmeleri sendikalara akıl vermekle ya da sendikalara küsup işyeri komiteleri önermekle olası değildir.

Leninist örgüte dair söyleyeceği olmayanların işyeri komiteleri gibi bir formülasyonu netliğe kavuşturmaları zor değil, olanaksızdır. Bizler bu uyarıyı yapmaya devam edeceğiz. İşyeri komiteleri öneren kesimler bu oluşumlara sürekli olarak farklı misyonlar yüklüyor. Kimi çevreler işyeri komitelerini "işçi sınıfının öz gücüne dayanan çekirdek niteliğindeki komiteler", sınıf bilincini işçilere taşıyacak organizasyonlar olarak tanımlarken, kimi çevreler de işyeri sorunlarına sahip çıkıp bu sorunların burjuva yasallığı içinde çözümlenemeyeceğini görenlerin oluşturacağı bir birim olarak görüyor. Hatta işyeri komitelerinde sosyalist demokrasiinin nüvelerini görmek bile şaşırtıcı olmuyor. Böylelikle ne sendika ne parti örgütlenmesi olan bu komiteler, zımnen hem sendika hem parti birimi gibi algılanmaya, tüm işlevleri ve çözümleri, hatta gelecek toplumun nüvelerini kendilerinde toplamaya başlıyor. Sonuçta tarihsel olarak kendiliğinden yönü ağır basan bu komiteleri istisnai birkaç deneyimde, zaten sınıftan ve çevresinden oldukça ileride olan solcu unsurlar organize etmeye çalışıyor. İşyeri komite ve konseylerini her derde deva ilaç gibi sunmak, sunanları komitelere "sınıf mücadelesinin önüne koyduğu görevleri gözönünde bulundurma ve çalışmalarını buna göre düzenleme" işlevi de yüklemek zorunda bırakıyor. Gerçekte işyeri düzeyinde de olsa sınıf mücadelesinin ve siyasal örgütlenmenin taşıyıcısı politik öncü partidir. Onun fabrika hücreleri ya da nüveleridir.

siyasi mücadele unutuluyor!

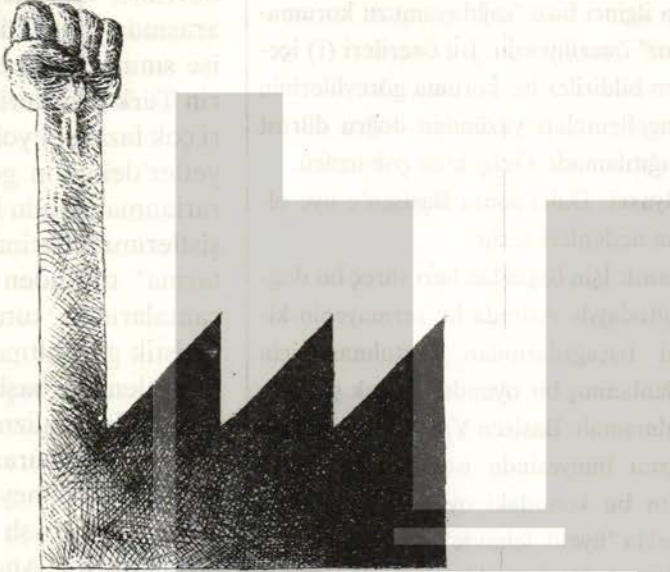
ARA ÇÖZÜM -

ARA ÖRGÜTLENMEYE HAYIR

İşyeri komiteleri önceden teorisi yapıp şeması çizilip sınıfa uygulanan bir çözüm değildir. İşçilerin işyeri düzeyindeki sorunlara sürekli aynı duyarlılığı göstermedikleri (en azından TİS dönemi dışında) bir gerçekliktir. Ve işçi sınıfının psikolojik atmosferini de iyi değerlendiren uzlaşmacı sendikacılar asıl büyük örgütlü kitleyi kendi politikalarına malzeme yapıyorlar. Devrimci unsurlar ise kendi psikolojilerini sınıfın psikolojisine, eylemlilik düzeyine malederek gerçek ve hayata geçirilebilir bir

komitelerin içereceği unsurların nitelikleri önceden belirlenmiyor, ki doğrusu da budur.

İşyeri komiteleri süratle her niyete yenen helvaya, adeta bir modaya dönüşüyor. Kimi durumlarda 70'li yılların suni denge-oligarşi ve halk karşıtlığı-direniş komiteleri modelinin bu sefer işçi sınıfına taşınması ile elde edilen bir işyeri komitesi savunusu görüyoruz. Kimi vakalarda ise işyeri komiteleri yeni solcu, troçkizan grupçukların 1920'ler Rusya'sındaki "sol muhalefet", "işçi muhalefeti" yeniden yaratma çabasına yani müzmin muhalifliğe denk düşüyor. Ortak payda olarak da asli politik

alternatif sunamıyorlar. Siyasal açmazlar sendika ve parti arası çözümlerle, ara örgütlenmelerle aşılmaya çalışılıyor, ki bu sefer böylesi bir yaklaşımın proletarya demokrasisinin bugünden bu komitelerde hayata geçirilmeye başlanması yanlısalarının anarko-sendikalizmle arasındaki mesafe kısaltıyor.

Üstelik işyeri komitelerinin işçi sınıfı hareketinin değişik kesitlerinde değişik ve hepsi geçici, kendiliğinden oluşmuş işlevleri, biçimleri vardır. Sovyetik örgütlenmelerden İspanya'daki kommissi-ones obreras'a, İtalya'daki işçi konseylerinden muhalif sendikal işyeri kurullarına dek hep farklı ihtiyaç ve fonksiyonlara denk düşen karakterleri sözkonusu oldu. Bunlara ek olarak işyeri temsilciliğinin demokratik seçimle oluşturduğu bir fabrikadaki işyeri komitesi ile sendika mafyasının faşizan denetimi altındaki bir işyerinin komitesi ya da daha sendikalaşmamış bir işyerindeki örgütlenme nasıl önceden belirlenmiş bir işyeri komitesi modeline sığdırılabilir? Üstelik hem tarihsel deneylerde hem de güncel örneklerde bu komiteler ya da konseyler mutlaka sınıf mücadelesinin ana yöneline uygun bir karakter de taşımadılar. Bunun da ötesinde bu komiteleri hiçbir zaman birileri önceden karar verip kurmuyor. Böylesi

çalışmanın açmazlarını telafi etme kaygısına denk düşüyor.

ÖNCE POLİTİK NETLEŞME

İşyeri komiteleri sendikal örgütlenmeye asla alternatif olamazlar. Böylesi yapılanmaların işlevi kimi örnekte sendikal örgütlenmenin işyeri düzeyinde taşıyıcısı olmak -ki bu durumda işyeri sendika temsilciliği ile içiçe geçer- kimi durumlarda da yönetimin işyeri düzeyinden başlanarak değiştirilmesinin kaldırıcı, bazen de bizzat sendikal örgütlenmenin başlatıcısı olmaktadır.

Fabrika düzeyinde ve giderek bölgeler düzeyinde politik öncü örgütlenmenin karakterine damga basacağı ikincil organlar olabilir.

İşçi sınıfı ekonomik çıkarları için kendisine gereken kanalları bizler olmadan da açıyor, açacaktır. Kritik olan ise işçilerin önce sendikaya sonra sosyalist düşünceye kazanılması yerine, önce sosyalizme kazanılacak olan işçilerin sayısının artırılmasıdır.

İşçilerin öz örgütü, bazen unutulsa da, inşası gecikse de siyasal partidir. En geniş işyeri, işkolu, ulusal ve uluslararası sendikal birlik ile politik öncü örgütlenme iki yarı düzlemdir. İlkindeki netliğe ikincisinde ulaşılacak netliğin katkısı büyük olacaktır.

Kongreler sürüyor

Laspetkim-İş sendikasının III.Genel Kurulunda eski yönetimden sendikacıları içeren liste adeta tek liste halinde seçimi kazandı. Tüzükte yapılması düşünülen değişiklikler gündeme gelmedi.

Vahdettin Karabay Genel Başkanlığa, Şerafettin Yiğın Genel Başkan Vekilliğine getirildi. Ömer Lütfi Şahin Teşkilatlanma Sekreteri, Halil Altunay ise Genel Sekreter olarak seçildiler.

Genel Kurulda yönetim en fazla eleştiriyi işten atılan 7 sendika çalışanı, ek zam eylemlerine Genel Merkez'in tavırları ve olağan olarak 1 Mayıs'ta gösterilen tutum konusunda aldı.

Laspetkim-İş giderek daha fazla Türk-İş üyesi sendikaların da yaşadığı sorunları yaşıyor. Yönetim muhalefet tarafından klasik argümanlarla suçlanıyor. Demokratik muhalefetin ise kopartılan gürlütle eşdeğer bir destek almadığı, özellikle yönetimdeki kişilere yönelik (V.Karabay, Cemal Çelik) çoğu kanıtlanmasız suçlamalarla kendi zeminini erittiği gözlemlendi. İşin ilginç yanı işyeri komiteleri gibi neredeyse tüm sendikal mücadelenin odağına konulan bir konuda mutabık olanların birbirlerine neredeyse belden aşağı saldırmaları idi ve bu olgu da özellikle kendini sürekli muhalefet yapmakla yükümlü gören marjinal bir iki sendika dışı grupçuğun katkısıydı. Keza bu durumda muhalefet temsilcisi A.Akşen bile rahatsız oldu ve eski yönetimin belki de gereğinden büyük bir oy farkıyla seçimi kazanmasını belirledi.

Bundan sonraki süreçte sendikanın önünde duran sorunların başlıcaları, işkolundaki diğer büyük sendika ile işkolu düzeyinde birliğe yönelik çalışmalar ve grevdeki işyerlerinde grevlerin başarıyla bitirilmesi olacaktır.

Belediye-İş sendikasında muhalefetin tüm çabaları boşa gitti ve eski Genel Sekreter Fuat Alan genel başkanlığında eski yöneticiler (Hasan Soysal, M. Hamatoğulları, M.Solmaz, M.Yazıcı) yeni yönetim kuruluna girdiler. Şeker-İş, Teksif ve Dok Gemi İş'de de eski gerici yönetimler yerlerini korudular. Tez Koop-İş sendikasının Genel Kurulu ise 2 nolu şubenin seçim sonuçlarının tüm sonuçlarıyla iptal edilmesiyle tehlikeye girdi. Genel Merkez'in kurulu 2-3 Aralık'ta toplantıyı ve 3 nolu şubeyi tasfiye etmeyi düşündüğü bildiriliyor.

Sağlık İş ve Tarım-İş sendikasında (İstanbul delegelerinin muhalefetine rağmen) eski yönetimler Türk İş Genel Kuruluna eski delege yapılarını koruyarak gidiyorlar. Demiryol İş sendikasının Genel Kurulunu ise Malatya ve Adapazarı delegelerinin desteklediği, Adapazarı eski şube başkanı Enver Taçoğlu ve ekibi aldı. Yeni yönetim kurulu Nurettin Girginer, S.Bozdoğan ve N.Öndeş'den oluşuyor.

Banks neden " kaybetti " ?

'80 sonrasında topluma empoze edilen Amerikanvari bencillik, uzun bir süredir ciddi sonuçlar veriyor. Bilinçli politikalar sonucu önemli ölçüde apolitikleştirilen beyaz yakalı işçiler, sağlıklı bir örgütlenmenin olmaması ve sendika kadrolarındaki birikimsizlik-çapsızlık sonucu "gemisini kurtaran kapitan" anlayışını benimsemiş durumdadır. Bu bağlamda geçtiğimiz aylarda yaşanan Yapı Kredi-Banks örneği sanırız, sendikal mücadele alanındaki her tür ders kitabına "ibret" olarak konacak ilginçliktedir. Belli bir bilinç düzeyine sahip olması gereken bu işkolunda 8 bin üyenin birkaç saat içerisinde sendikasıyla istifa etmesi, gerçekten çok önemli bir konudur ve üzerinde düşünülmelidir. Sözkonusu ilginçliğin ortaya çıkmasının nedenlerini Yapı Kredi-İzmir çalışanı bir arkadaşımızla bulmaya çalıştık.

Siyaset: Banks'ın çok kısa bir sürede üyesiz bir sendikaya dönüşmesinin nedenleri nelerdir?

Yanıt: Çalışanların bir sendikadan bekledikleri şeyler vardır. Bunlardan bir tanesi, daha iyi maddi olanakların sağlanması. Sendika bu anlamda işlevlerini yerine getirmediği için işçiler nezdinde güven kaybetti. Ayrıca özellikle şube müdürlerinin baskı ve tehditleri bizim açımızdan önem taşıdı. Bir de, sendikanın son gelişmeler karşısında hiçbir örgütlü karşı çıkışa yönelmemesi önemlidir. İstifaların başlamasını duyar duymaz, bilgi almak ve kendi ka-

rarımızı bildirmek üzere aradığımız sendikanın İzmir şubesinde çaycıdan başka kimse yoktu. Yani, sendikadan bize verilen cevap, "valla ben bilemem" di!

Siyaset: İstifalar sonrasında sendika yönetimi toparlanmak için herhangi bir somut çalışma yaptı mı?

Yanıt: İstifaların hemen sonrasında somut bir çalışma yapılmadı. Sendika sonuca razı gibi görünüyordu. Ve daha da ilginç bize "sağduyumuzu korumamız" öneriliyordu. Bu önerileri (!) içeren bildirimler ise koruma görevlilerinin engellemeleri yüzünden doğru dürüst dağıtılamadı. Gerçekten çok üzücü.

Siyaset: Daha sonra Basisen'e üye olma nedenleri nedir?

Yanıt: İşin başından beri süreç bu doğrultuydu. Aslında bu sermayenin kimi başağrılarından kurtulması için planlanmış bir oyundu. Ancak şu unutulmamalı: Basisen Yapı Kredi çalışanlarını bünyesinde istemiyordu. Nitekim bu konudaki oylama tek bir oy farkla "üyelik lehinde" gerçekleşti.

Siyaset: Yeni sendika şu anda size sahip çıkıyor mu?

Yanıt: Üyeliğimiz birinci ayını geçti ve bize daha herhangi bir yazılı belge bile gelmedi. Buna pek şaşırılmıyorduz. Şimdi yalnızca bu koşullarda sınıf sendikacılığını nasıl gündeme getiririz ve sürekli kılarız, onun arayışı içerisindeyiz.

Faşistler Azerbaycan'a sefer düzenliyorlar !..

Bizim faşistlerimiz, dünyadaki örneklerinden biraz daha dar kafalı oluyorlar. Bu yargımız kendilerinin sosyalist ülkelerdeki gelişmeleri değerlendirişleri, olup bitenlerden parsa toplamaktaki beceriksizlikleri nedeniyle iyice pekişti.

Bilindiği gibi bu adamların özel ilgi alanlarından birisi Azerbaycan. Sovyetler'in bu önemli cumhuriyetinde üstelik de örgütlü bir karşıdevrimci hareket var. Bunların arasında pan-Türkçüler'in sayısı ise sınırlı. Kısacası Azeri gericilerin Türk faşistlerinden bekledikleri çok fazla şey yok. Ne var ki, Sovyetler'deki son gelişmelerden yararlanma umudu ile bizim yerli faşistlerimiz ellerinde "Türkleri Kurtarma" türünden vakıf belgeleri, çantalarında turancı bildirilerle, turistik gezi altında Bakû'ye sefer düzenlemeye başladılar.

Oradaki sosyalizm düşmanı çapulcularla ilişki kurarak Sovyet düzenini tehdit etmeye çalışanlar arasında yaşlı başlı profesörlerimiz de bulunuyor. Ancak bu kararlı özgürlük savaşçılarınun hesap edemediği şeyler de oluyor. Bir kere Azerbaycan'da Ermenistan ile olan problemin Sovyet düzeniyle bir problem haline getirilmesinde önemli güçlükler çıkıyor. Ermeniler'den nefret edecek denli körleşmiş insanlar Sovyet düzeninin kendilerine sunduğu ufukları görüyorlar. İkincisi ise güvenlik güçlerinin Türkiye'den gelen bu tuhaf misyonerlere karşı son derece uyanık olmaları yüzünden bu adamlar kalabalık içerisine sokulmuyorlar, hatta zaman zaman kibarca tebdil-i mekan'a zorlanıyorlar. İşte bizim faşistlerimizin serüveni...

Ha bir de gelen şikayetler var. Azeri yetkililer içip içip "Çırpınırdı Karadeniz" şarkısını söyleyen bu inanmış vatandaşlarımızdan pek memnun kalmadıklarını söylüyorlar...

Bu kitap, Sovyet tarihinin bugünkü sorunlara ışık tutan öğeleri ile güncel gelişmelerin geleceğe dönük öngörülere basamak oluşturan özelliklerini bir araya getiriyor...

SOVYET DENEYİNDEN SİYASET DERSLERİ

Ç I K T I
GELENEK

SHP "demokrasi" mücadelesi

veriyor !..

İnönü'nün komutasındaki ana muhalefet partisi, Özal'ın işbirime büyümesine kendisini kaptırmış, umut tacirliği işlevini bile yerine getirmez vaziyette dalgalanıyor...

Serdar AYDIN

Ve SHP, TCK'nun 141-142. maddelerinin kaldırılması için Meclis'e öneri götürdü. Neredeyse iki yıldır Evren'den ANAP'ın faşizan yöneticilerine kadar birçok politikacı bu maddelerin kalkma olasılığını dışı vuruyordu. SHP yöneticileri ise neyi kapsadığı belirsiz düşünce özgürlüğü lafını bile pek az ağızlarına alarak, komünist parti kurulabilmesi tartışmasından bucak bucak kaçarak, düzenin bekası sözkonusu olduğunda tüm paşa ve beylerden daha duyarlı olduklarını kanıtladılar.

KAYA GİBİ MUHALEFET

Özal'ın bu maddeleri cumhurbaşkanlığı meselesi halledildikten sonra kaldırılacağı yönünde verdiği sinyaller, kimi sanıkların "sözkonusu maddelerin geleceği belirsizdir" gerekçesiyle salıverilmeleri vb. karşısında SHP bir kez daha demokrasi yarışında ANAP'ın gerisinde kaldı. Belki de parti yöneticileri o sıra Doğulu milletvekilleriyle uğ-

raşmayı düzenin bekası açısından daha anlamlı bulmuşlardı.

BÜYÜKSİLKİNİŞ

SHP, ANAP'tan bağımsız bir iktisadi, siyasi alternatif temsil etmemesi, düzenin alternatifler yelpazesinin nesnel olarak daralması, partinin kitleler nezdinde ideolojik-politik itibarını kaybetmesine rağmen % 25-30 oy oranının standartlaşmış olmasının verdiği rehavet, kadroların yeteneksizliği vb. nedenlerle iktidarı düşünmüyor. SHP bir burjuva partisi olarak bile, istisnai bir perspektifsizliği yansıtıyor.

141-142'nin kaldırılması olasılığı SHP'den bağımsız olarak güncellik kazanınca, İnönü bir beceriksizlik daha sergileyerek, bu maddelerin kaldırılmasının önemsiz olduğunu ima eden bir açıklama ile "ANAP'ın dünyada ölen komünizmi serbest bırakacağını" kesin ifadeyle dile getirdi. Ama birkaç gün son-

ra da, herhalde büyük bir atılım yapıldığı düşünülerek Meclis'e yasa değişikliği önerisi verildi. Devletçi partinin bu denli kişiliksizlikten usanan kimi yöneticileri riski olmayan bir oyunda rest çekmeye karar vermişlerdi: Öneri reddedilirse ANAP'a suçüstü yapılmış olunacak, kabul edilirse demokrasi mücadelesi SHP'nin hanesine yazılacaktı!..

Bu planın birinci ögesinin gerçekleşmediği rahatlıkla söylenebilir: Türkiye'de hukuk devleti, meşruluk vb. ölçütler artık gündem dışı; yerlerini "işbiricisi", "sonuca bakmay" tavsiye eden, "köşe dönme" bir lümpen kültür almış bulunuyor. ANAP'a böyle sudan yollarla suçüstü yapmak kolay değil.

İkinci öge için bu kadar kesin konuşamıyoruz. SHP'de demokratik keşfetmek için bu partinin ağzının içine bakan solcularımız az değil. Bunlar SHP'ye istemediği kadar prim ödemeye her daim hazırlar.

Ama şu kesin: SHP, 141-142'nin kaldırılması konusunda düzenin cumhurbaşkanı iktidar-yargı organları-polis-basın çerçevesinde merkezi olarak sürdürdüğü politikayı, bunun Türkiye burjuvazisinin siyasal yapılına ilişkin "modern" tercihleri ve AT ilişkileri boyutunu kavramış olmaktan uzak. Ve bu alanda SHP'ye söz düşmüyor.

Türkiye'de komünist partisi kurulmasına izin çıkarsa, altında Özal'ın mührü olacak. SHP ise galiba ayran budalası solcularımız dışında kimseye yaranamayacak!..

Bir kenara not ediyoruz !

1) 20 Kasım'da TV-2'de yer alan bir programda "sosyalizm ile sefaletin özdeş olduğu" ileri sürüldü. Arkasından Çavuşesku'ya "vampir" dendi, kimi sosyalist liderler Pinochet'ye benzetildi. Gericilik, şovenizm ve sululuk dışında herhangi bir yayın politikası olmayan TRT'nin Türkiye gibi Pinochet özentilerinin ortalıkta cirit attığı, makam sahibi olduğu ve sefaletin bir kural haline geldiği bir ülkede bu cüreti nereden bulduklarını merak ediyoruz...

2) Anamuhallif İnönü, "141-142'nin kalkması girişimi komünizmin öldüğü bir zamana denk düşüyor" buyurdular. Böyle bir tesbiti yapabilmeleri için bir insanın yaşayor olması zorunludur. Erdal Bey ise, sevgili Genel Sekreteri ve parti camiası ile beraber bir siyasal mefta durumunda. Peki nasıl oluyor da böyle önemli saptamalar yapıyor?

3) Sabah gazetesinin bir harika çocuğu var: Engin Ardıç. Yazdığı erotik kitaplarla erkekleri, külhanbeyi makaleleri ile de Türkiye'ye solunu tahrir etmeye çalışıyor. En sevdiği sıfatlar arasında "moruk", "puşt", "zevzek" bulunuyor. İsrarlı sosyalistlerle diyaloga girmek istiyor, bunun için her tür şaklabanlılığı yapıyor, bağırıyor, çağırıyor. Bu zat sonunda ciddiye alınmadığını kavradı ve ilgi çekmek için kendi küçük ve yakışıklı resminin altına kocaman bir Stalin resmi koymaya karar verdi. Meraklananlar Ardıç'ın aptalca bir iş yaptığını yazıyı okuyunca anladılar. Ardıç, yazısı boyunca kimi çok önemli şeyler açıklıyor ve "yanlışım varsa düzeltiniz Stalinçiler" diyordu. Aptallık, Ardıç'ın Türkiye solcusunun sandığı kadar ince olmadığını unutmus olmasındaydı. Şimdi bir yanlış anlaşılardan dolayı, başka şeylerin de düzeltilmesinden korkmak gerekir!..

gelenek'ten geleceğe

Daha az reformizm için daha çok reformist!

Metin ÇULHAOĞLU

Dünyada yaşanan olumsuz tüm gelişmelere rağmen Türkiye'deki sosyalist kadroların tercihlerini ağırlıklı olarak reformizmden yana yaptıklarını söylemek mümkün değildir.

Evet, tercihlerini çok açık biçimde reformizmden yana yapanlar vardır ve bunlar öyle "bir avuç" falan da değildir. Elleri Türkiye koşullarına göre küçümsenemeyecek bir kadro birikimi vardır. Oysa gene de, reformist tutuma karşı cephe alanlar bugün çoğunluğu oluşturmaktadır.

Bu duruma çoukulu övgüler düzüp "işte gelecek burada yatıyor" türü hamasi sözler edecek değilim. Çünkü doğrusu en başta bugünkü ayırımın tam sağlıklı ölçütlere dayandığına inanmıyorum. Başka deyişle, bugün sosyalist kadrolar arasında asıl olması gereken yerde olmayan pek çok kişi vardır.

Bu konuda TBKP kadrolarına söyleyecek söz yok. Onlar kendi açılarından çok yerinde, çok uyumlu bir tercih yapmışlardır. Bugün olmaları gereken yerdedirler.

Buna karşılık bugün TBKP'ne cephe alanlar arasında asıl olmaları gereken yerde, yani TBKP'nin, ya da adı öyle olmasa bile bir benzerinin saflarında bulunması daha uygun pek çok insan vardır. Bu, bir çarpıklıktır. İsterse çoğunluğu reformizme kaptırma anlamına gelsin, bu çarpıklığı belirli bir süre içinde düzeltmek gerekir.

Neden böyle oluyor? Örneğin TBKP kadrolarının "enternasyonalizm" bağlamında bugüne dek sergiledikleri kişiliksiz tutum başkalarına çok itici geliyor olabilir. Ayrıca TBKP kadrolarının çok büyük bir ağırlıkla 61-71 TIP, diğerlerinin de gene aynı dönemin MDD kökenine dayanması, bugünkü soğuklukların bir başka nedeni olarak gösterilebilir. Ancak, bu farkı bir kan davası haline getirmenin anlamı yoktur.

Evet, bugün sözelimi kütle-öncü ilişkileri, jakobenizm, Leninist örgütlenme, tek ülkede sosyalizm, sosyalist devlet tartışması, bürokrasi, genel olarak demokrasi, Stalin dönemi vb. konularda birbirleriyle neredeyse tıpatıp aynı şeyleri söylemeye başlayan insanların çeyrek yüzyıl öncesinin "TIP-MDD ayırımı" nedeniyle aralarına duvar çekmelerinin gereği yoktur!

Reformizmin Türkiye solundaki etkisinin azaltılması için gerekli olan ilk adım, reformist eğilimlerin bir ve aynı yerde toplanmaları, bu anlamda "çoğalmaları"dır.

Bu anlamda doğru bir saflaşmanın katalizörlerinden biri, Leninist örgütlenme anlayışının yeniden değerlendirilmesi olacağı benziyor. Kendini "devrimci" saflarda görmek isteyen yeni solun en kaçak güreştiği alan da budur. Bu kesimler arasında herşeyin kökeninde Leninist örgüt anlayışının bulunduğunu söyleyenler, aynı konuda kıvrılanlardan çok daha dürüstlerdir. Kimilerinin dillerine doladıkları "Lenin'in örgüt ve öncülük anlayışı çok demokratikti ama sonra Stalin işleri berbat etti" açıklaması, bu işleri biraz bilenlerde tebeddüden başka bir etki yaratmamaktadır.

Türkiye'de sosyalizm içi tartışmaların ayırım sağlayıcı hassas noktalardan biri bu olmalıdır. Çok açık söylemek gerekirse bugünkü koşullarda Türkiye sosyalist hareketinin kadrolar arasında "devrimci" olanların ya da "ben reformizme karşıyım" diyenlerin halen çoğunlukta olmasında bir gariplik vardır. Ve bu garipliğin nedenlerini düşünürken atla ilk gelen nokta da, şu an için bu kesimde görünen pek çok unsurun, gerçekte karşı tarafa ait olmasıdır.

Evet, daha az reformist etki için, daha çok reformist kelle sayısı! Bugün gerekli olan budur.

" Kriz " çözücülerini bekliyor

Öğrenci hareketinin yaşadığı sorunlar sosyalist hareketin genel sorunlarına doğrudan bağlı olsa bile, onun sorunlarına da doğrudan etki yapar niteliktedir. Bu nedenle sorunlar her nasılsa çözümler biçiminde değerlendirilemez.

Öğrenci hareketine ilişkin ve özelden öğrenci dernekleri konusunda '87 sonlarından itibaren "kriz" saptamasında bulunmak yaygınlaştı. 1988'de eylemlilik düzeyinde görece bir yükselişin yaşanması ile birlikte "kriz, kriz tesbiti yapanların kendisinde" diyen istisnai yaklaşımlar dışında, bu yaklaşım genel bir kabul gördü.

Şu baştan belirtilmeli: Kriz ya da tıkanıklık diye adlandırılın; sorunlar öğrenci hareketi ile başlayıp bitmiyor. Dolayısıyla bu alanın çözümleri de salt bu alanla sınırlı kalınarak üretilemeyecek. Bu saptamayı yapmak önemli, ancak yeterli değil. Çözümün salt bu alanda üretilmeyeceği, bu alanda kimi "çözümler" üretilmeyeceği, bu alana özgü kimi adımların atılmayacağı anlamına hiç gelmiyor.

Alanın kendine özgü kimi dinamikleri ve olumsuz kimi "gelenekleri" mevcut. Sözelimi "derneğe öğrenci arkadaşların kazanılması" ile, grupların kendilerine "adam kafalaması" farklı şeylerdir. Bu noktada yapılan hatalara bir son vermek hepimizin yararına olacaktır. Devam edebiliriz; o alanda "önderliğin" ele geçirilmesi ile, yönetimin ele geçirilmesi birbirine karıştırılıyor. Önderliğe yetenekli olanlar, ne "parmak sayma" üslubuna prim verirler, ne de hareketin bütünü için olumsuz sayılacak kimi gelişmeler olup biterken, derinlemesine bir değerlendirme ve belki de özleştirme yapmadan, "biz zaten demiştik" in rahatlığına sığınır. Önderlik özveri, sorumluluk, yaratıcılık ister.

Yaşanan tıkanıklığın en önemli noktalarından birini "kitleleşememe" oluşturuyorsa, bunu herkes kabul ediyor. Farklılıklar, bunun nedenlerini açıklamada ve önerilen çözümlerde. Kimileri kitleleri "ürkütmemek" için onlara ne kadar çok benzediğini kanıtlamaya çalışıyor; kimileri de kitleleri tutuşmaya hazır bir barut fıçısı olarak algılayarak, kıvılcımı oluşturmaya çalışıyor. Bu sorunlardan kimi eğilimleri kastederek söz etmiyoruz. Çünkü sayılan hatalar farklı biçimlerde de olsa çoğu görüşe içerilmiş durumda.

Görevlerimiz en başta, öğrenci kitlesini politikleştirme, onların egemen ideolojik söylemin dışına çıkması için gerekli mücadeleyi gösterme ve bunu yaparken örgüt- lü ve öncü mücadeleyi sürekli kılabilecek kadroların oluşturulması olmalıdır.

Bir demokratik kitle örgütünde, adını da koyarsak öğrenci derneklerinde çalışmak, kitleleşmek için neler yapılabilir, neler yapmalıyız? Sorun çok somut. Önerilen çözümler de somut olmalı. Ancak bu somutluk, geneli, bütünü kavrayan bir soyut perspektifle ele alınmalı. Sorunlar elbette perspektif sunmak ya da soyut modeller oluşturmakla çözülmeyecek.

Öğrenci hareketinin politizasyonu ve akademik alanda eğitim sisteminin bütününe eleştirisini içeren ideolojik mücadele önümüzde duran görevlerdir. Bunlara uygun çalışma biçimleri aramak, yaratmak ve varolan alanlarda "iş yapmak" zorundayız. Sözelimi kimi fakültelerde yürütülen alternatif dersler ya da seminer grubu çalışmalarını çok verimli kılınabilecek alanlardır.

Derneklerin kazanılmış mevziler olduğundan hareketle bu alana sahip çıkılmalı; sorunların çözümüne yönelik girişimlere katkıda bulunmalıyız.

İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Öğrenci Derneği İstanbul'daki dernekler içerisinde en canlı ve etkili derneklerden birisidir. İ.Ü. EFÖD içinde geniş desteğe sahip, ivedilikle yapılacak işler temelinde "taktik ve geçici bir birliklilik" olarak tanımlanan bir birlik platformu oluşturuldu. Bu, sorunun çözümüne yönelik önemsenmesi gereken bir girişimdir. Bu ve benzeri girişimler derneklerin en temel -varolma- sorunlarının çözümüne yöneldiği oranda desteklenmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Dernekler bizizdir; sorumluluklarımızdan kaçmayalım!

Her alanda alternatif !

Kapitalist toplumda üniversiteler ikili işlev üstleniyorlar. İlk kapitalist üretim sürecinin gereksindiği yetişmiş insan malzemesinin üretilmesi; ikinci -ancak ikincil değil- olarak da yetişmekte olan gençliğin ve hatta toplumun bütününe yerleşik ideolojik sistem içerisinde tutulması, yani burjuva ideolojik söylemin toplumun her hücrelerine yerleştirilmesi...

Yeni insan malzemesi, sürecin ya da sistemin bütünü hakkında bilgilendirilmez. Ancak iktidar alanları ilgili özel, bilimselliği çok tartışmalı "bilgiler"le yüklenir. Sistemin bütününe kavrayacak araçların çok uzatılmasında durdurulur, merakı ve öny kesilir.

YÖK sistemi gibi dünyanın çeşitli genç nüfusa sahip "az gelişmiş" ülkelerinde denenilen modeller, bu genç ve işsiz adayı nüfusu mekansal olarak geçici bir süre için "güvenli" bir yerde tutacak ve "zararlı" ideolojik etkilenimlerden mümkün olduğunca uzaklaştırarak yapılanmalardır. Yeni değildir, Türk burjuvazisinin yarattığı hiç değildir. İşsiz ordusunu olduğundan küçük göstermeye, sistemin dengelerini kendileri lehine yumuşatmaya hizmet eder. Binlerce öğrenci pek de ne yapıldığını anlamadan anfilerle doldurulur; verimli olacakları yaşlarda en azından 5-6 senelerini boşuna, geleceklelerinden pek de umutlu olmadan tüketirler. Bu modelden, sistemin kendi gereksinimlerini dahi karşılayamayacak denli niteliksiz insan malzemesi ortaya çıkar. Burjuvazi Bilken türü çok az sayıda eğitim kurumu eliyle üst düzey görevlere tepeden inerek "kendisi" kadrolarını yetiştirir. Üniversite öğrencileri, sınıfsal kökenleri ne olursa olsun "sınıf atlama" umudu ile donatılır, burjuva ideolojisi yarattığı özlem ile genişleyerek yeniden üretilir; ancak bu, niteliksiz üniversite mezununun, üretim alanında büyük oranda beyaz yakalı işçi konumuna yerleşeceği gerçeğini değiştirmez.

Üniversiteler hangi açıdan ele alınır alınsın, kapitalist devletin ideolojik aygıtlarının en önemlilerinden biridir. Dolayısıyla üniversite içinde şekillenecek muhalefetin akademik alanda yürüteceği ve sistemin bütününe sorgulamaya uzanan ideolojik mücadelesidir önemli olan. Bu ise veri yapı ve ideolojilerin kimi parçalarının eleştirisi ve geriletilmesi şeklinde değil, sistemin bütününe yöneldiği ölçüde başarı şansına sahiptir.

Türkiye'de, içinde bulunduğumuz koşullarda, akademik mücadelenin bu bütünlüğe eriştiği söylenemez. Varolan biçimle toplumun bütününden ayrılmış bir şekilde üniversitenin iş mekanizmalarını demokratikleştirmeyi ve onu toplumun bütününden, bu bağlamda siyasal iktidar sorunundan özerkleştirmeyi hedef almaktadır. Oysa sistemle bu denli içiçe bir mekanizma olan üniversitenin siyasal iktidardan özerkleşmesi düşünülemez. O halde üniversiteye yönelik her talep, devletin ideolojik aygıtlarından birine yönelik bir taleptir. Sistemin bütününe yönelik bir eleştiri içerdiği oranda siyasaldır.

Bu tür bir bakış açısı ile Özerk Demokratik Üniversite talebi, üniversiteyi kendi içine kapalı bir yapı olarak gördüğü sürece sistem içi bir taleptir. Burjuva iktidarların becerisiyle orantılı olarak massedilebilir, ya da taleplerin kimileri karşılanabilir. Bu da sosyalistler adına, onların hanesine yazılacak bir kazanç sayılmaz.

Üniversiteyi kapitalist toplumun bütünü içindeki işlevleri ile kuşatan mücadele, sistemin bütününe yönelik siyasal mücadeledir; sosyalist mücadeledir. Bu mücadelenin üniversite bazındaki hedefi, sosyalizmin kuruluşunda ihtiyaç duyulacak aydınları yetiştirecek üniversitedir. Bu ise, uzun soluklu mücadelemizin bir hedefidir. Hedefimiz, burjuva ideolojisinin karşısına sosyalist ideolojiyi koyma, kapitalist hegemonyayı kırma hedefidir!

Burjuvazi siyasette tekliyor

Türkiye'de burjuvazi kendi selameti için zorunlu iktisadi politikaları siyaset ideolojisine ve siyasi kadrolarına emdirmekte güçlük çekiyor

Suat BORA

25 Eylül 1988'de yapılan referandumda doğru tavır sandığa gitmemekti. Gelenek'in 21. sayısında, arka kapıda durum çok güzel özetlenmişti: "Burjuva politikasının ana eksenini pragmatizmdir. Ama politikanın, bu arada burjuva politikasının da kuralları, bir hukuku vardır. Pragmatizmin doğası gereği, kurallar konjonktürel; ihlal edilir durur. Ama Türkiye kapitalizminin kısır döngüleri son yıllarda politikada böylesi kuralların bile doğmasını, kalıcılık kazanmasını olanaksızlaştırıyor. Burjuva politikası yozluktan ibaret kalıyor."

Bu paragraf aynen Özal'ın 'Cumhurbaşkanlığı için tekrar edilebilir. Neden bellidir, "Türkiye kapitalizminin kısır döngüleri", yani yaşanmakta olan ve kronikleşen ekonomik kriz dikensiz gül bahçesinde faaliyetini sürdüren sistemin bir ölçüde kendisini yıpratmasına yol açmaktadır. Ancak bu "oto-yıpranmanın" kendi başına olumlu bir süreci ifade ettiğini düşünmemek gerekiyor. Sosyalistler kendi kendini yıpratma, sosyalistlerin etkin müdahalesinin yokluğunda, burjuvazinin kendini yeniden üretmesinin, toparlanmasının, en azından küçümsenemeyecek bir zaman kazanmasının temellerini oluşturabiliyor.

Son iki yıldır örneklerini çok gördüğümüz bir uygulama bu. Rastlantı değil, iki yıldır makro ekonomik göstergeler oldukça ciddi bir ekonomik daralmanın olduğunu anlatıyor. Bir bakıyorsunuz TÜSİAD oldukça sert bir dille hükümete verip veriyor; toplantılar-paneller düzenleniyor, kitaplar-raporlar yayınlanıyor, basına "manalı" açıklamalar yapılıyor vb. Sistemin yaşadığı ağır ekonomik krizin etkisiyle alternatif üretmeyen ve temsil bunalımı yaşa-

yan düzen içi muhalif çevreler ise TÜSİAD'ın oldukça direkt ve kaba saba şekilde kendi çıkarlarını savunan tezlerine bir eleştiri malzemesi kazanmak amacıyla sahip çıkıyorlar. (TÜSİAD'ın tezlerine sahip çıkma burjuva partilerinden medet uman yenilikçiler için de geçerli olmakta.)

Oysa TÜSİAD'ın gözü doymaz isteklerini vatan-millet edebiyatıyla birarada sunmak o kadar göze batan rezil sonuçlar doğuruyor ki ANAP'lılar bile halkın sesi olma adına kendilerine yöneltilen eleştirilerden sık sık kârlı çıkıyorlar. En son örnek 8-9 Ağustos kararları olarak bilinen Gümrük ve Fonların İndirilmesi ile yaşandı. Temsil bunalımı içinde olan burjuva partileri ve basını söyleyecek birşeyleri olmadığından TÜSİAD'ın tepkilerini aynen benimsediler ve "aman sanayicimizi incitiyorsunuz" diye açıklamalar yaptılar. Özal bu derme çatma "eleştirilere" meydanlardan "halkı yüksek gümrük duvarları arkasında ezdirmem. Benim halkı da düşünmem lazım, rekabet etmeyi öğren artık sanayici arkadaş" diyerek cevap verdi. Paniğe kapılan iş adamları üst üste düzenledikleri panellerde Özal'a açıkça "bizi meydanlarda halka şikayet ettin, komünistler gibi davrandın" mesajını verdiler... Ne hoş, değil mi?

Bu örnekte kazanan Özal olmuştur. Elbette kimi zaman da TÜSİAD'ın tezleri düzen içi muhalefetin ve burjuva basınının "fedakar" çalışmalarıyla kamuoyunun desteğini sağlayabiliyor. Ancak bu karşılıklı yıpratma süreci sonunda ortaya sadece bir hedef saptırma mekanizması çıkıyor o kadar. Sonunda ANAP bu işi sürdüremeyecek hale geldi. Burjuvazi ise hedef saptırma mekanizması sayesinde prestiji-

ni korumayı başardı, hatta daha da artırdı. Erdal İnönü konuşmalarında yaşanan sıkıntılardan işçilerimiz, köylülerimiz, memurlarımız, emeklilerimiz kadar iş adamlarımızın da rahatsız olduğunu vurguluyor. Cem Boyner son günlerde "bizi yıkan arabesk ekonomik uygulamalar" nakaratını ağızından düşürüyor. Uzatmaya gerek yok. Herkes kapitalizmin kendisinden başka bir suçlu buluyor; suçlu Özal'dır, ANAP'tır, şu ya da bu hükümet yetkilisidir, şu ya da bu yanlış iktisat politikası araçtır... Kapitalistler suçu yıkmayı yine başarmışlardır.

Eskiden de işler böyle yürüyordu. O zaman da kapitalistler dillerine KİT'lerin verimsizliğini ve büyük bütçe açıklarıyla, döviz yetersizliğini dolamışlardı. Oysa KİT'ler onlara, halkın cebinden, ucuz girdi sağlıyordu ve bütçe açıkları bu nedenle büyüyordu. Özel sektör açığını her zaman bütçeye yarıttı; topluma özel sektörün açığı enflasyon aracılığıyla finanse ettirildi. Bunun yanında KİT'lerin verimsizliğinden sözeden kapitalistler almaları gerekenin 1,5 katı kredi kullandılar. Bu paralarla yatırım yapmaktan çok üretimlerini sürdürmeyi sağladılar. Ama yine de herkesi enflasyonun sebebinin ücret artışı olduğuna inandırabildiler. 1977-80 arasında reel ücretler gerilemişti, ancak bu dönemdeki hiper-enflasyondan sadece ve sadece KİT'lerle, gözü doymaz işçiler sorumlu oldu. İktisadi tartışmaları hedef saptırması yoluyla anlamsızlaştıranlara karşı çıkmamız gerekiyor. TÜSİAD'ın tezlerini (üstelik tüm ayrıntısına varıncaya kadar) benimseyen bir SHP'yi çıkış yolu olarak görmek faydasızdır. Böylesi bir yaklaşımı benimseyenlerin söyleyebilecekleri hiçbir şey kalmamıştır.

Batı kapitalizmi istikrara kavuşamaz !

Haberlerde günlük problemler olarak geçen tıkanıklıklar bizzat kapitalizmin yapısal hastalıklarından kaynaklanmaktadır

1987 Ekim'inde yaşanan sarsıntıdan tam iki yıl sonra Wall Street 18 Ekim Cuma günü yeni bir spazm daha atlattı. Spazm diyorum, çünkü borsanın toparlanma süreci oldukça kısa sürdü, yani "hasta"nın yatağat düşmesi söz konusu olmadı. Şu an nekahat dönemi yaşanıyor. Dow Jones ağır ağır bir süre daha düşü ve şimdi ağır ağır yükselmeye başladı. Özetle Wall Street "normal" yaşantısına dönüyor.

Peki bundan sonra neler olabilir? Bayağı iktisatçılar büyük bir yüzüzlükle, Amerikan ekonomisinin yapısal sorunlara sahip olmadığını, sermaye piyasasında yaşanan dalgalanmanın tamamen psikolojik faktörlerden kaynaklandığını iddia ediyorlar ve Amerikan ekonomisinin büyümesini hız kaybetmeden sürdüreceğini söylüyorlar. Bu yüzüzlü grubunun en önünde yine Milton Friedman'ın yürüdüğü ve kamuoyunu sakinleştirmek için elinden geleni yaptı-

ğı ayrıca dikkat çekiyor.

Bayağı iktisatçıların yanıldıkları çok uzun olmayan bir vade içerisinde ortaya çıkacak. Önümüzdeki yıl içerisinde Wall Street'te yeni ve bu kez çok daha uzun süreli, çok daha derin bir çatlamanın meydana gelme olasılığı o kadar da az değil. Amerikan ekonomisinde yaz aylarında görülen düzelmelerin gerçekte bir iyileşme belirtisi olmadığını hep birlikte göreceğiz. Yaz aylarına ait veriler gerçekten de olumlu görünmektedir, ancak ben size her okuduğunuz inanamamanızı tavsiye ederim. Temmuz ve Ağustos aylarında Amerikan ekonomisinin gösterdiği süpriz performans otomobil satıcılarından ve enerji fiyatlarında görülen alt üst oluşlardan kaynaklandı. Üstelik bu ülkenin dış ticaret açığını kapatma konusunda pek bir yol alamayacağı da iyice ortaya çıkmış durumda. Amerikan ekonomisinde görülen zayıflamaya karşın

dünya parası doların sürekli olarak değer kazanıyor olması yaşanmakta olan anormallikleri açıkça anlatıyordu. Ama gözleri "denge"den başka birşey görmeyen, bayağı iktisatçıların, en net ipuçlarını fark edemelerinde şaşılacak bir yan görülmüyor.

Yaşanması muhtemel bir dibe oturma buna önceden hazırlanılmaması durumunda sosyalistlere pek birşey kazandırmayacağı açıktır. Bu nedenle olgun kapitalist ülkelerde görülebilecek bir sarsıntının bu ülkelerde köklü siyasal değişikliklere yol açmasını beklememek gerekiyor. Fakat burada doğacak sarsıntının kısa bir sürede diğer ülkelere ve elbette Türkiye'ye de ulaşacağını göz ardı etmemeli. Bu, durumunu bir türlü düzeltemeyen Türkiye kapitalizminin daha da zor bir durumda kalmasını getirecektir. Bizler için bir ek fırsat olacaktır. Bütün bu olasılıklar, yarınlar daha iyi hazırlanmamız gerektiğini göstermek için ardarda sıralanmıştır.

“Tartışma pratiğinin

Ertuğrul Kürkçü ile solda birlik ve leg

Siyaset: Birlik tartışmalarında katedilen mesafeyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ertuğrul Kürkçü: Biz Birlik Tartışmaları Düzenleme Kurulu olarak bu tartışmaları belli bir dereceye kadar tüketmek bakımından bir adım attık. Ancak bu sadece bir düzeyde tüketilmesi olacak; bütün bunlardan elde edilecek sonuçların pratiğe uygulanmaya başlaması ile birlikte yeni bir tartışma sürecine girilecek. Bir de, bu sadece sürece katılanların tükettiği bir tartışma. Katılmayanlar da var. Onların hesabına hiçbirimiz konuşamayacağımıza göre, aslında onların da bu sürece dair fikirlerini ifade etmelerine olanak vermek, bu düzeyde bir ilişki kurmak bana sürecin tamamlanması bakımından çok önemli görünüyor.

Siyaset: Burada iki olasılık var. Birincisi tartışmaya katılanlarla diğerleri arasındaki mesafenin açılması; diğeri ise tartışmanın sağlıklı seyretmesi ile sürecin dışta kalanlar üzerinde bir cazibe merkezi haline gelmesi.

E.Kürkçü: Bence tartışmanın cazibesi var. İnsanlar en azından bu tartışmaya kayıtsız değiller. Sonuçlarını büyük bir coşkuyla beklemiyorlarsa da, ilgiyle izliyorlar. İlginç bir çoğalma iki şeye bağlı: Birincisi bu sürecin hakikaten pratik anlam kazanmaya başlaması bir etken olacaktır. İkincisi bir iç tartışma dolayısıyla burada üretilen fikirlerin belli eğilimlere tekabül etmesiyle bu sürece bir yaklaşma olacaktır. Bence bu süreçte en çok mesafe alacak olanlar kendilerinin yanılmazlığı ve devrimciliği konularında sonsuz bir güven ve dolayısıyla, bence sonsuz bir dar görüşlülükle malul olanlardır. Bunun dışında bence bu tartışmanın mantığı doğru kuruldu. Türkiye’de üretilmiş bütün olumlu pratikleri temellük etmek gibi çok sahiçi bir amacı var; bu pratiklerin sahipleri kendi tecrübelerinin burada değerlendirildiğini ve devralınmaya başlandığını gördükçe, süreçle daha yakından ilgileneceklerdir. Yalnız bu kurulmuş olan forumun kelimenin olumsuz anlamıyla entelektüel üretim merkezi olduğu imajı var; sanıyorum ürünler ortaya çıktıkça, pratik davranışlar şekillendikçe, bu imaj kendiliğinden yokolacak ve biz teori ile pratiğin ilişkisinde şimdiye dek kendilerini pratiğe daha yakın tanımlamış olanlarla olumlu bir rezonansa gireceğiz. Yani ben iyimserim.

Siyaset: Tartışmanın mantığı doğru kuruldu dediniz. Bu mantıkta başlangıçtaki tartışma döneminin birlik sürecinin daha sonraki evrelerine ilişkin öngörü ve kayıtları dışta tutması vardı. Bu içinde bulunduğu tartışma dönemini nasıl etkiliyor?

E.Kürkçü: Sürecin sonuçlanma biçiminin şimdiden tayin edileceği bir yaklaşımın ciddi handikapı var. Problem bir kez böyle konulduğunda, süreçten elde edilebilecek en mükemmel sonuç olan tartışan tarafların birbirlerini etkileyerek gidecekleri birleşkenin değil, baştan tayin edilen bir sonucun hedeflenmesi süreci büyük ölçüde sakatlar. Oysa sürecin sonuçlanışına dair çok belirgin saptamalarla tartışmaya başlamamak, tartışma içerisinde tarafların sürekli olarak birbirlerine yaklaşabilmelerini kolaylaştırıyor. Örneğin bir yasal parti konusundaki vurgunun sürekli tekrarlanması, süreçten elde edilebilecek yegane olumlu sonucun bu olduğuna dair bir belirlemenin daima sürece egemen kılınmaya çalışılması, süreçten bu sonucu beklemeyenlerin de ilgisini azaltacak, tartışma beklenen sonuçlara ulaşamayacak. Bundan kaçınmaya çalıştık. Sürecin programatik bir eksene oturtulmaya çalışılması, bir program tartışmasının gündeme sokulması bence olumlu oldu. Somut bir program üzerinde anlaş-

rın birbirlerini etkileyerek gidecekleri birleşkenin değil, baştan tayin edilen bir sonucun hedeflenmesi süreci büyük ölçüde sakatlar. Oysa sürecin sonuçlanışına dair çok belirgin saptamalarla tartışmaya başlamamak, tartışma içerisinde tarafların sürekli olarak birbirlerine yaklaşabilmelerini kolaylaştırıyor. Örneğin bir yasal parti konusundaki vurgunun sürekli tekrarlanması, süreçten elde edilebilecek yegane olumlu sonucun bu olduğuna dair bir belirlemenin daima sürece egemen kılınmaya çalışılması, süreçten bu sonucu beklemeyenlerin de ilgisini azaltacak, tartışma beklenen sonuçlara ulaşamayacak. Bundan kaçınmaya çalıştık. Sürecin programatik bir eksene oturtulmaya çalışılması, bir program tartışmasının gündeme sokulması bence olumlu oldu. Somut bir program üzerinde anlaş-

" Sürecin sonuçlanışına dair belirgin saptamalarla tartışmaya başlamamak, tarafların birbirlerine yaklaşabilmelerini kolaylaştırıyor."

tuktan sonra bunun biçimleri üzerinde bir mutabakat kurmak çok daha uygun olacaktır. İnsanların sürece girerken öngörülleri vardı. Ancak benim kuvvetle vurguladığım şey, bu sürece giren hiç kimsenin girdiği gibi çıkmamasıydı, ve ben bunun gerçekleşmeye başladığını doğrusu düşünüyorum. Sürecin sonuna dair tasavvurların bulunması doğal, ama bunların şu andan mücadelesinin verilmesi süreci sakatlayacaktır. Bunun dışında ben bugünden gündelik politika üretebileceğimiz ve bunu yayabileceğimiz bir birleşik politik organa ulaşmamızın bu sürecin doğasına daha uygun olduğunu düşünüyorum. Doğrudan doğruya bir politik organizasyondan ziyade, bu evrede böyle bir şeye ulaşabildiğimiz takdirde birleşik bir hareketin dokusunu örmeye başlayabileceğiz sanıyorum. Bu bir teorik tartışma organı değil, doğrudan bir politik mücadele organı, bir haftalık organ. Tüm toplumsal süreçleri eleştirebileceğimiz ve arka planında bir somut programın temel taşlarını üstüste koyabileceğimiz bir ilişkiye girebiliriz. Bunu Türkiye’de sosyalistler arası hayli yaygın bir kitle ile ilk teması kurabileceğimiz bir araç olarak düşünüyorum. Nispeten gevşek ama bağlayıcı olduğunu bilerek, ve sürecin gelişme dinamiğini olduğundan fazla da zorlamamak bakımından bu çözümün uygun olduğunu düşünüyorum.

Siyaset: O halde Kuruçeşme öncesi gayriresmi görüş alışverişlerinden bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da bağlayıcılık dozajının adım adım artmasını öngörüyorsunuz. Galiba dergi fikri bu yönde sağlanabilecek bir gelişmeye de tekabül

ediyor.

E.Kürkçü: Evet. Zaten bunun hukuku da oluşuyor. Şimdi tartışmalarda tebliğler, somut yazılı görüşler ortaya koyacağız. Bunların etrafında birleşmek için mücadele edeceğiz, tezler çatışacak, sonuçta bunların bir hulasası çıkacak. Tüm bunlarla bir bağlayıcılık ister istemez oluşacaktır. Bağlayıcılığı bir pratiğe dönüştürmemek zaten işin doğasına aykırı.

Siyaset: Ama bağlayıcılık dozajının artmasının kimi önkoşulları var: Kimsenin bu süreçten girdiği gibi çıkmadığı doğru. Ama bir yanda başlangıç noktalarından fazla hızlı uzaklaşanlar var. Bu hız, en azından değişimin çevrelerin kendi içlerinde sindirilmesi açısından bir güvensizlik uyandırabilir. Bir de aslında pek bir değişim geçirmeyenler var. Hızlı değişen ve pek değişmeyen iki uç... Bu sonuncular arasında belli bir tür daha rahatsız edici. Kimi arkadaşlar ortaya çıkacak görüşler sentezine uygun olan birlik biçiminin seçileceğini, özellikle ulusal sorun ve proletarya diktatörlüğü konularının altını çizerek anlatırken aslında, bizce birliğin en rasyonel biçimi olan legal parti fikrini alaya almış oluyorlar. İyimserliği bu tür yaklaşımlar zedelemiyor mu?

E.Kürkçü: Şimdi, sizinde söylediğiniz iki etken var burada. Bunların üzerinde durduktan sonra bu iyimserliğin, sonunda erişilebilecek biçim ile ilişkisine bir bakalım. Şu bir gerçek: Bu tartışmaların içinde daha çok grupların diyelim ki, teorik önderleri var, bu süreçte daha çok teorik temsiliyet konumunda bulunan arkadaşlar daha hızlı bir gelişme, bu sürecin içindeki fikirlerle daha süratli bir intibak yaşıyorlar. Tıpkı dönen bir plağın ortasının çevresine göre daha hızlı hareket etmesi gibi. Ama bunların arasındaki bağ plak örneğine göre çok daha gevşek olunca ister istemez bir savrulma ortaya çıkıyor. Bu eşitsiz gelişmeden doğan sorunları hep birlikte yaşıyoruz. Şöyle bir yol tutturulabilir: Bu sürecin imkanlarını yaymak, açıklamak işini yalnızca çevrelere bırakmamak, BTDK değilse bile, deklarasyon çevresinin bunun hakkında daha çok açıklama yapmasını ve çevrelere rağmen değil ama çevrelere bağlı olmayan bu süreci ifade edebilmesinin bir faydası olabilir diye düşünüyorum. Elde edilen ve hepimiz için doyurucu gözükken bir ilkeyi, bir dönüşme önerisini yaymak ve açıklamak tek tek grupların işi olmamalı, bunu toplu olarak yapabilmeliyiz. O zaman bir tek çevrenin kendi iletişim kanallarından geçerek bunu kuvveden fiile çıkartabilmesi kadar, bu eşitsiz gelişmenin daha eşit hale getirilbilmesine yardımcı olunabilir. Ama bu eşitsiz gelişmenin yarattığı bir sürtüşme var. Bunu gözardı etmemek, ama öte yandan bu durumu ebedi saymamak lazım.

Hiç gelişmeden kalanlara gelince, ben

dilinde sürmeli „

al sol parti konularında görüştü k

bunların kimler olduğunu merak ediyorum aslında. Benim gördüklerim hep değişiyor, ama belki değişimden etkilenmek için bazı tedbirler alıyor olabilirler. Hakikaten bunun sürece dair öngörülerle de bir ilgisi var. Yani "bu iş yalnızca bir le-

" Bir legal partinin gerçekleştirilmesi, legalitenin kendisiyle sınırlı olmayan bir meşruiyetin elde edilmiş olmasıyla mümkündür. "

gal partiyle sonuçlanacak olsaydı, uğraşmaya değerdi" yargısı kimi arkadaşları şimdi isteksiz kılmış olabilir. Yalnız bir de şu var: Tüm bu çalışmalardan, elde edilen ve daha da edilecek olan programatik yaklaşımlardan sizin "öngörülebilir somut biçim" saydığınız legal parti, yine de çıkmıyorsa, o zaman bizzat o öngörü sorgulanmalıdır. Ben "legal parti günahdır, caiz değildir" diye düşünenlerden değilim. Ancak şöyle düşünüyorum: Bir legal partinin gerçekleştirilmesi, legalitenin kendisiyle sınırlı olmayan bir meşruiyetin elde edilmiş olması ile mümkündür. Yani herhangi bir devlet tedbirinin varlığının ya da yokluğunun doğrudan doğruya etkilemediği bir hareketin mevcudiyeti halinde, bence bir yasal parti imkan dahiline girer, ya da realize etmeye değer bir proje olur. Bunun öncesi tamamen legaliteden bağımsız bir genel toplumsal-siyasal ilişkiler ağına bağlıdır; ve bence biz henüz ondan yoksunuz. Bu konuda böyle bir işe kalkıştığımızda şöyle bir tuzakla karşı karşıya geliriz diye düşünüyorum: Zaten sosyalistlerin legal olarak örgütlenemeleri için çok fazla sayıda engelleri doldurulmuş bir partiler kanunu bürokrasi içerisinden güçlerimizin önemli bir kısmını sevk etmek ve çalıştırmak durumunda kalacağız. Aslıolarak yapacağımız da bu mevzuat alanının dışında olacağı için bu sefer burada istihdam edecek elemanlarımız olmayacak. Bunun bize sağlayacağı tek şey aslında, topluca politika yapmanın önündeki bazı engellerden kurtulmaktır. Ama politika bunlar olsa da olmasa da yapılıyor. Bunun hayatı, bizim için çok fazla kolaylaştıracağını ben doğrusu herhangi bir nedene dayanarak söyleyemiyorum. Bir de, Türkiye'de varolan kimi geleneklerin üzerinde durduğumuzu unutmamak gerekiyor. Benim de içinden geldiğim tarafta legal parti legalizmle eşitlenegelmiştir. Aslında bu kesim de legal faaliyetle çokça uğraşmıştır. Fakat kümelenmediği yerlere parti dememiştir de, dernek demmiştir. İşte böyle önyargılar var. Bunlar hesaba katıldığında yeterince realist gözükmeyen bir projeyi sahiplenmekte yarar görmeyenlerdenim.

Bu süreçte legal parti fikrini alaya alanların, bence şöyle bir sıkıntıyla ma'lul olduk-

ları düşünülebilir: Hem kendileri böyle bir önyargılar sürecinden geçerek gelmektedirler, hem de öte taraftan belki bunun elvereceği imkanlar konusunda yeterince aydınlatılmış değillerdir. Legal partiyi savunan arkadaşların daha fazla açıklama çabası göstermeleri gerek. Ama dediğim gibi, tarih var, gelenekler var; bunu da unutmamak gerekir.

Siyaset: Az önce süreçten kimin ne kadar etkilendiği konusuna değindik... Eğer mesele kişileri aşılırsa, etkilenme teorik öncüllerin terkedilmesi şeklinde işlemek zorunda değildir. Sorun önceden kurulmuş teorik sistemlerin sürecin politikasını kendi içinde yeniden üretmeye elverişli olup olmadığı, uyum gösterme esnekliğini yapısal olarak taşıyıp taşımadığıdır. Legal partiye olumsuz yaklaşan kesimlerin sistemlerinde böyle bir esneklik düşüklüğü söz konusudur.

E.Kürkçü: Doğru. Ama bir de şu var: Türkiye'de aslında fazla pratik düşünülüyor. Örneğin 80 öncesinde birçok kesim devrimin ekseninin kırlar olduğunu söylerdi. Ama pratik hayata bakınca görüyoruz ki, insanlar kentlerde, gecekondu bölgelerinde, işçi hareketi içinde çalıştılar. Burada bir doktrinarizm söz konusu olmadı. Bunun nedeni Türkiye'de sınıf mücadelesinin açtığı imkanlarda yatıyor. İnsanlar teorilerinde küçük cepler açarak kendilerini uyarlamayı seçtiler. Tabii ki ben küçük ceplerle yetinmemizden yana değilim, ama insanları mücadeleye iten etkenlerin gücüne güvenmek gerektiğini düşünüyorum.

Siyaset: Legal parti açısından bir toplumsal meşruiyet eksikliğinden söz ettiniz. Ancak bir de şu var ki, bu eksiklikten genel olarak Türkiye'nin gündemine siyasal ve kültürel olarak sosyalizmin girebilmesini anlıyorsak, bu sonucu elde etmede mevcut çevrelerin faaliyetlerinin yetersiz kalacağı da ortada. Legal partinin bizzat bu meşruiyetin kazanılması açısından da işlevi var. Süreç bir meşruluk zemininin elde edilmesinden sonra partiye yönelmek biçiminde değil, bu ikisinin birarada yaşanmasıyla ilerleyebilir gibi görünüyor.

E.Kürkçü: 1960'ların başında böyle bir dönem yaşandı aslında. TİP sosyalizmin Türkiye'de meşru bir güç olarak siyaset sahnesine çıkmasında çok önemli bir rol oynadı. Ama bunun gerisinde Türkiye sosyalist hareketinin kırk yıllık bir mücadele mirası da vardı, ve buradan birleştirilmiş olan güçlerle TİP bu sürecin motoru oldu. TİP ne zaman ki bu mirasın temellük edilmesinde beceriksizlik, basiretsizlik gösterdi, o zaman kendi meşruluğu da bir tartışmanın konusu olmaya başladı. Sadece bu da değil. Bizzat o yapının biçimi ve varoluşsal dayanakları gelişen mücadelenin ritmiyle uyumsuzluk göstermeye başladığı an, bu mücadele üzerinde bir hegemonya kurabilmek bizzat o varoluşsal biçim hakkında ye-

ni kararlar almayı gerekiyordu. Ama böyle bir yapı bu kararlara ulaşabilecek mekanizmalara sahip değildi.

Bir de güncel mesele var. Türkiye'de ege-men sınıfın kendisini Avrupa Topluluğu'na biçimsel olarak uyarlamasında bir legal komünist partisi aramakta olduğu bir dönemden geçiyoruz. Kendimizi bu süreçten aktörlerinden birisi kılmayacak bir politik basiret göstermeliyiz. "Komşuda pişer, bize de düşer" diyemeyiz. Üzerimize bunun gölgesinin düşmesi durumunda toplumsal ya da devrimci meşruiyetten nasip lenmemiz de olanaksızdır. Öte yandan sizin söylediğiniz işi bir ölçüde yapmayı da hedefliyoruz. Yasal bir politik yayın çıkarmakla yasal bir parti kurmak arasında kategorik bir farklılık yok. Ancak bir yasal parti ile, kendimizi sınırlamış olacağımızı düşünüyorum. Partiler kanunu ve anayasa çerçevesinde hareket etmek üzere taahhüt altına gireceğiz. Bunun getireceği kısıtlar, hatta önderlik sorunu açısından köstek haline gelebilme olasılığı vardır. Sadece bir propaganda aleti olarak parti de, bana, daha küçük bir iş için daha büyük ve en elverişsiz aracı seçmek gibi geliyor. Şimdilik mevcut hareketlerin eylemlerinin toplamını elde etmek daha elverişli gözüküyor. Bunun partiden bir farkı daha az bürokr-

" Bundan sonraki tartışma, yapmakta olduklarımızı merkez almalı ve pratiğin diliyle sürmelidir. "

si gerektirmesi ve daha esnek olabilmesidir. Şu an iktidar adayı değiliz. Bir iktidar adayı halinde iken bu araçtan yoksun oluşumuz ciddi bir handicap haline gelebilir; ama sosyalist hareketin toplumda bir nüfuz elde etmesi için uğraştığımız bir dönemde yasal bir politik partiden yoksun oluşumuz en büyük handicap olmaz diye düşünüyorum. Yasal bir partinin ek bir meşruiyet sağlayabileceğine pek inanmıyorum.

Siyaset: Tartışmalar şu an için olsa olsa programatik ipuçları verebilecek bir genel teorik sorunlar düzleminde ilerliyor. Bunun sonrasında herhalde direkt programa yönelen bir diğer tartışma evresi gerekecek. Bir de, sözünü ettiğiniz dergi bu tartışmanın da aracı olabilir mi?

E.Kürkçü: Evet. Şimdiki tartışma geçmişte yaptıklarımızın teorik olarak yeniden üretilmesiydi. Bundan sonraki ise yapmakta olduklarımızın tartışması olacaktır ve mahiyet itibarıyla tamamıyla değişiktir. Dergi bunun aracı olabilir. Ama mutlaka tartışmayı pratiğin diline tercüme ederek sürdürebilir. Aslıolarak fikirlerin değil, de, hayatın daha çok yansıdığı bir organdan sözediyorum.

Duvar kimin başına çöktü ?

Sinan DENİZCI

Doğu Avrupa'da olan biten Leninizmin ve giderek Marksist Sosyalizmin çöktüğü biçiminde yorumlanıyor çoğu kez. Gemi aızıya alanlar her anlamda "iflas teorileri"nin savunuculuğuna soyunuyorlar. Böylelerine hiç bir şey söylemeye gerek yok; o kadar acele etmemelerini bile. Kendi "sorun"larını bu ülkede sosyalizm için mücadele edenlere bulaştırmaları, yeter.

Bir eğilim olarak varlığını hep korumuş olan, aralanan kapılarla birlikte büyük bir ivme kazanan süreçler karşısında attan düşmüşe dönenlere ise ilk elde itidal tavsiye edilmeli. Ama, vurdumduymazlık anlamında değil, olguların girdabına kapılma, süreçlerin özüne ve kökenlerine yönelme anlamında itidal.

Ve burada bazı ayrıştırmalara gidilmeli. "İflas teorileri"nin savunucuları malzeme ararken sınır tanımıyorlar; onlara göre Küba'dan Doğu Avrupa'ya, Sovyetler Birli-

ğinden Çin'e, herşey "iflas"ın çeşitli veçhelerini yansıtıyor.

Diğerleri bir yana, günümüzde Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa'nın sıkıntıları arasında nitel ayrımlar sözkonusudur. Sovyetler Birliği, sosyalist insanın belirleyici bir aşamasında ve kapitalizmin görece bir istikrar ve açılım yaşadığı koşullarda, en kısa anlatımla, kum torbalarını atma mücadelesi veriyor. Torbalar karışabiliyor, fir-

sattan istifade her eline geçirdiğini atarak hafifleyeceğini sananlar çıkabiliyor, vs. Fakat, başarılıp başarılamayacağı, sürecin mantığını burada aramak yanlış olmayacaktır: gereksiz ağırlıklardan kurtulmak ve yeni bir Jönemece hazırlanmak.

Özelde Bulgaristan gibi ayrık tutulabilecek örnekler olmasına rağmen, genel olarak Doğu Avrupa II.Savaş sonrası kitaplarında yazılı olmayan bir dinamik doğrultusunda biçimlendi. Politikayı sınıf mücadelesinin billurlaşmış biçimi olarak kavrayamayan, "kirlenmemek" için realiteden kaçışı erdemleştirilenlere "hah işte!" dedirtecek bir noktaya geliyorum. Doğu Avrupa'nın 40 yıllık tarihi, öncelikle, dünyanın bir parçasında kuşatılmış olan sosyalist atılma lojistik destek sağlamak olarak çizilmiştir. Beğenilmeyebilir; ama inkar edilemez. Tarihe keyfi bir makas vurulamaz. Amacım Avrupa'nın doğusunda sosyalizm uğruna verilen zorlu mücadeleleri ve bugün kimsenin görmek istemediği onurlu ve değerli kazanımları küçümsemek kesinlikle değil. Dahası bunları günümüzün "kapitalizme geçiş toplumlari"nda sonuna dek inatla savunmak gereklidir.

Fakat ana dinamik yukarıda bahsedilen şekilde ortaya çıktı. 1948-49 dönüşümleri sınıfsal dinamiklerin zorlamasından önce iki sistemin mücadelesinin yarattığı güç dengeleri tarafından belirlendi.

Ve tüm bu süreç tarihsel olarak meşrudur. Bu meşruluğun sorgulanmasına yönelik her girişim hayalciğe, sorumsuzluğa ve giderek iktidarsızlığa mahkumdur.

1953, 1956, 1968, 1980... Yukarıda bahsedilen uluslararası yükümlülüğün Doğu Avrupa toplumlarında biriktirdiği ve yoğunlaştırdığı çelişkiler, bu yıllarda patlamaya gelmiş ve hep yapay bir şekilde bastırılmıştır. 1989 yılı ise bu anlamda daha geniş ölçekli bir çerçevenin kendini dayattığı, artık Avrupa'nın doğusundaki süreçlerin ağır ağır doğal mecrasına dökmeye başladığı bir yıl olarak tarihe geçiyor. Bunda glasnostun etkisi sadece Pandora'nın kutusunun açılması anlamında değildir.

Glasnost ve perestrojka ile birlikte Sovyetler Birliği lojistik desteği artık içeride aramaya başlamış, deyim yerindeyse Doğu Avrupa'nın toplumsal dinamiklerini azat etmiştir. Sosyalist insanın geldiği aşama ve uluslararası koşullar bunu zorlamaktadır.

Yılgınlığa ve umutsuzluğa anlayışla bakılmasını gerektirecek bir durum yok. Reddedilmesi gereken kırk yıllık sürecin kendisi değil, teoride yarattığı deformasyonlar ve burjuvazinin kolay malzeme bulduğu ideolojik saldırısıdır. Bu ihtiyaç ancak daha global ve tarihsel bir çerçevede karşılanabilir.

Doğu Avrupa toplumlarının bundan sonraki gelişimlerinin odak noktası gittikçe daha fazla kendi özgün sınıfsal dinamiklerine doğru kayacaktır.

Eğer başarılılabilsen, ordusuz, polissiz, duvarsız bir sosyalizmden gocunacak bir şey yok. Bunun çok daha anlamlı olduğundan kimsenin kuşkusu olmamalı.

türkiye'den dünya'ya

Silâhsız bir savaş !

Cemal HEKİMOĞLU

Şimdi hayıflanılması gereken tek birşey var...

Bir zamanlar "halk demokrasisi" adı altında proletarya diktatörlüğüne veya Ekim modeli-ne alternatif olarak lanse edilen ülkelerin bir bölümünde emekçi halk, 40 küsur yıllık pratiğin de ışığında tercihlerini kapitalizmden yana yapıyor. "Daha iyi bir sosyalizm" için mücadele edenlerin ve "herşeye rağmen sosyalizm" diyenlerin sayısı ve gücü ise zamanla ortaya çıkacak.

Hayıflanmayı gerektiren bu değil.

Uluslararası sermayenin yıllardır ustaca kullandığı, ama zaman zaman, özellikle de 70'lerde etkisiz kalan ciddi bir ideolojik silahı var. Tüketim... Önselliklerini farklı farklı belirleyen iki değişik toplumsal sistemin yan yana varolduğu koşullarda, bu silahın alabildiğine iyi kullanıldığı-kullanılabildiği bir dönemin içerisinde geçiyoruz. "Biz'e gelenler toprağı öperler, ev-araba sahibi olmak ise ancak olimpiyat şampiyonlarına nasip olur. Oysa Berlin'den kapitalizme geçenlere, hemen işin başında "harçlık" veriliyor. Daha önceki bir yazımda değindiğim gibi, zavallı Yeltsin'in başını döndüren zenginlikteki arz, Alman proletaryasını çok çabuk rotadan çıkarıyor. Dresden'de kazanırsın, Jena'da çalışırsın, batıda tüketirsin...

Bu ideolojik silah çok, ama çok güçlüdür. İnsanlar elbette iyi şeylere layıktır. Ancak, önsellikleri farklı olan, sınıfsız bir toplum sevdasındaki bir sistem, belli bir zaman diliminde kapitalizmin sunduğu tüketim olanaklarını bütün yetersizlik, yolsuzluk ve planlama hatalarından arınla bile yaratamaz. Bunu iddia etmek mümkün değildir.

Bu ideolojik silah, çok güçlüdür. Özgürlük talepleri, bu tüketim çilgınlığını maskeleyerek, bu tüketim tutkusunu gizleyebilmek için şişirilmiş bir balondur ancak. Kapitalistler için örgütlenme özgürlüğü istiyorlar. Yobazlar için örgütlenme özgürlüğü istiyorlar, hepsi hikaye... Toplumda harekete geçirilen, tüketme arzusudur, başka hiçbir şey değil. Elbette ordusuz-polissiz bir sosyalizm daha güzel bir sosyalizm olacaktır. Ancak, kamçılanan, kalabalıklara malolan bunlar değildir. Uluslararası sermaye, sözde evrensel insan hakları-evrensel demokratik normlar adı altında burjuva siyasetine özgürlük arayışı içerisinde. Bunu sağlayabilmek için insanların tüketme güdülerini harekete geçirmişlerdir.

Ve bugün, uluslararası sosyalizm, bu silah karşısında hiçbir ideolojik araca sahip olmazsın yıllardır elinde tuttuğu siyasal araçları terketmekte. Sosyalist ideolojinin, yıllar sonra hesaplaşmaya girerken siyasal avantajlarını sınıf düşmanı tehine terketmesi bir ölçüde anlayışla karşılanabilir. Bir koşul: Ciddi ideolojik araçlara, kitleleri canlandıracak, sosyalist mücadelenin verili evresine kanalize edecek araçlara sahip olmak koşuluyla. Bugün böyle araçlara sahip olunmadığı için halk demokrasilerinde herşey bir anda karışverdi.

İşte hayıflanılması gereken budur. Ve, ciddi bir hazırlık ve donanım olmadan bünyesi zayıf çocukları birbiri ardına buz kesmiş suya bırakmak tarihsel sorumluluk isteyen bir cesarettir.

Bizim sürekli olarak vurguladığımız "Doğu ve Orta Avrupa'daki deneyimler Sovyet güvenlik gereksinimleri doğrultusunda yola çıktı" gerçeği ise, şu andaki ideolojik silahsızlanmayı mazur gösterebilecek birşey değildir.

Sosyalizm adına, bu boşluk uzun süremez, insanlık tarihinin en etkili ideolojik ve siyasal araçlarına sahip olan sosyalistler bu boşlukta varolamazlar. Ya boşluk dolar, ya da bugün çoğu kez olduğu gibi burjuva demokrat değerler ile bir cephaneye oluşturulmaya çalışılır; zavallı ve aciz hale gelinir...

Boşluk sorununun nasıl çözüldüğünü zaman gösterecek.

Yunanistan "Avrupalı" olacak mı ?

Son genel seçimlerle siyasal krizi aşamayan ülkede komünistlerin tavrı büyük önem taşıyor

Yunanistan'da 18 Haziran seçimlerinin ardından geçici bir hükümet için sağcı YDP ile sol partilerden oluşan ve komünistlerin önderliğindeki Sinaspismos (Koalisyon) partisinin kurduğu ortaklık genelde şaşkınlıkla karşılandı. Uzun süre iç savaşta sağcılarla çarpışan komünist gerillaların mı, yoksa komünistlere karşı mücadele veren Milli Ordu askerlerinin mi kemiklerinin sızlayacağı tartışıldı. 5 Kasım'da yapılan ikinci seçimlerde "komünist" besteci Theodorakis'in "ulusal uzlaşma"yı hedeflediğini söyleyerek YDP'den aday olmasıyla tartışmanın iyice kangrenleştiği söylenebilir. Bizim için 8 yıllık PASOK döneminin ve komünistlerin durumunun incelenmesi daha önemli.

PASOK, artık değişmez görünen sağ yönetimler dönemine (elli yıldan fazla) son vererek iktidara geldi. Yunan ekonomisindeki bunalımın artışına paralel olarak gerçek ücretleri gerileyen orta sınıfların ve ekonomik çöküntüyle yüzyüze kalan kırsal tabakanın özlendi. Albaylar Cuntası'na direnişin yarattığı prestij ve Papandreu'nun karizmatik özelliklerinin bileşimiydi PASOK'u iktidara taşıyan.

PASOK, kısaca, işçi sınıfının temel sorunlarından uzak bir radikalizmin temsilcisi olarak nitelenebilir. Sözkonusu olan, sosyalist yönelime yeni fırsatlar tanıyabilecek bir radikalizmdi.

PASOK bu radikalizm dalgasına bindi, onu içten içe kemirerek düzen içi bir yörengeye soktu -Gonzales'in İspanya'da, Soares'in Portekiz'de yaptığı gibi.

1974'de %13.5, 1977'de %25, 1981'de %48 oy... Papandreu'nun bu çarpıcı grafiklerle iktidara gelmesini sağlayan sosyalist renge beyaz boya katılması ustalıklı ve tedricen gerçekleştirildi. ABD üslerinin kapatılması, NATO ve AET'den çıkılması gibi coşkulu sloganlar zamanla "unutuldu". Bu alanda uygulanan politik manevralar Papandreu ve PASOK'a ilişkin daha net fikir verebilir: Bir taraftan bahsedilen radikalizmi seçim başarısına kanalize edebilmek için canlandırılan Amerikan karşıtı ruh, diğer yandan ABD ile silah yardımı ve üslere ilişkin "yapıcı" görüşmelerin Türk tehdidi sözkonusu edilerek topluma benimsetilmeye çalışılması...

1974'te kurulan PASOK'un 1984'teki ilk kurultayında radikal sol kesimin partiden

ihraç edilmesi düzenin güvenceleri konusunda duyulan titizliği belgeliyordu.

Bir Taşla İki Kuş

PASOK'u sosyalist etiketli diğer güney Avrupa partilerinden ayıran yan, dış politikaya ilişkin tavrı. PASOK sosyalist sisteme, FKÖ'ye, Libya ve Suriye'ye dost bir tutum izledi; Afganistan konusunda Sovyetler Birliği'ni karşısına alabilecek bir tutumdan olabildiğince uzak kalıp Polonya'daki Jaruzelski yönetimini destekledi. Sözkonusu ülkelerle ticaret hacminin Yunan ekonomisindeki önemli yeri düşünüldüğünde, bu politikanın Yunan burjuvazisinin çıkarları açısından anlamı belli.

Ama bundan da önemlisi, "kazanç"ın kendini asıl gösterdiği nokta, KKE'nin (Yunanistan Komünist Partisi) bu politikalar karşısındaki konumlanışı. PASOK'un Sovyetler Birliği ve Sosyalist Sisteme karşı pozitif tavrı, KKE'nin manevra alanını kısıtladığı gibi, kendisini bu politikaları desteklemek zorunda hissedene KKE tutarlı ve bütünlüklü bir muhalefet çizgisi oluşturamadı. PASOK düzen adına bir taşla iki kuş vururken, KKE ayrımını somutlayabilecek bir olanaktan yoksun kaldı, politikalarını bağımsız bir çizgiye oturtmadı.

Komünistlerin elini ayağını bağlayan etkenlerden biri de PASOK iktidarının ilk yıllarında sendikalara ve işçi sınıfına yakın bir politika izlemesi oldu; komünistler, bu politikaların içyüzünden çok, 1981'den itibaren kısa süre sınıf adına gördüğü bir refah döneminin yaşanması gibi sonuçlarına dikkatlerini çevirdiler. PASOK politikalarının değişmesiyle birlikte şu gerçek ortaya çıktı: Komünistler kendi projelerinden kan alan bir muhalefet değil, muhalif olanana bağımsız bir muhalefet yürütebilmişlerdi.

KKE'nin kısa aralıklarla yapılan iki seçimden sonra izlediği politikanın gerekçesi büyük ölçüde burada yatıyor: KKE'nin bağımsız bir politik güç olduğunu vurgulamak ve 8 yıl boyunca kendisini köşeye sıkıştıran PASOK'un itibarını alabildiğince sarsmak.

KKE'nin Geçmişi

KKE 1968'de önemli bir bölünme yaşadı. Çekoslovakya olayının ipleri koparması sonucu oluşan iç-KKE Avrokomünizmin yöresine girerken, KKE (dış-KKE) orto-

doks tavrını korudu ve anti-sovyetizme ulaşmadı. Albaylar Cuntası döneminden (1967-74) çıkışla birlikte komünist partiler yasallaştı. 1974'de gelen açılımla birlikte KKE sırtında bir yük hissetmeye de başladı. Legalitenin getirdiği bu ağırlık (düzen içi söylem) ve yapıcı bir muhalefet çizgisi izlenmesi, KKE'nin yeni bir toplumsal düzeni temsil eden bir odak olma kapasitesini sınırlamaya başladı. İç-KKE ise Avrokomünist yönelimin neden olduğu geleneksizlik, perspektifsizlik, yalpalamalı politikalar ve sınıf içerisinde belirleyici bir etkinliğe ulaşamaması sonucunda siyasal sahnede pek bir varlık gösteremedi. 1986'da başlıca parçası E.A.R (Yunan Solu) olmak üzere bölündü ve etkisi daha da zayıfladı. Glasnost etkisini Yunanistan'da da gösterdi. Politik yelpazenin tamamlayıcısı olmanın dışında işlevsizleşme tehlikesini uzun süredir hissedene komünistler kuzey-doğudan esen rüzgârlarla birlikte yakınlaşma sürecine girdiler. Son iki seçimdeki Sinaspismos ortaklığı bu sürecin bir sonucu.

***

Neresi kalmıştı Avrupa'da, "Avrupalı"laşmayan? Bir Portekiz, bir Yunanistan; herşeye rağmen ortodoks düşüncüyü yaşatabilen, yaratıcılığı zorlayabilen, sosyalizm adına umut vaadedene... PASOK döneminin özü burada ortaya çıkıyor. Bu dönem düzenin oturması, güvencelerin yapısallaştırılması, bir anlamda "Avrupalı"laşma yönünde dikkate değer adımlara tanık oldu. Ürünlerini Theodorakis'te, PASOK'tan aday olan Faranduri'de görüyoruz... Yunan komünistleri bu durumdan çıkış yolu mu arıyorlar, tam entegrasyona mı gidiyorlar? Henüz bir karara varabilmek için erken...

Rubleyle rötüş

Sovyetler Birliği Merkez Bankası karaborsaya önlem olarak özel işlemlerde rubleyi yüzde 90 oranında devalue edeceğini açıkladı. Kasım ayının başında uygulamaya konan bu karara göre Sovyetler Birliğinde iki ayrı kur uygulanacak. Ticari işlemlerde rublenin değeri dolar karşısında 0.63 olmaya devam edecek, ancak Sovyet vatandaşları yurtdışı gezileri için doları 6.26 ruble üzerinden alıp satacaklar.

LA PASSIONARIA ÖLDÜ...

Dolores Ibarruri Gomez 1895'te doğdu. Sosyalist harekete katıldığında henüz Ekim Devrimi gerçekleşmemişti. 1917'de Sosyalist İşçi Partisi'ne girdi. 1921'de Komünist Partisi'nin kurucularına katıldı. 1935'de Komintern Yürütme Kurulu'na seçildi. 1936 yazında İspanyol emekçilerini radyodan faşizme karşı iç savaşa çağırarak ses onunkiydi: "No Pasaran"

sloganyla La Passionaria özdeşleşti. 1942'den '60'a partisinin Genel Sekreterliğini yürüttü. 1939'dan 1977'ye kadar Fransa ve Sovyetler Birliği'nde sürgün yaşadı. Uluslararası sosyalist hareketin mücadele ve direniş simgesi Dolores Ibarruri Gomez'i geçtiğimiz ay kaybettik...

El Salvador :

Halk bugün savaşıyor

1982 yılında El Salvador'un üçte birini elinde bulunduran FMLN'nin komutanlarından Schafik Jorge Handal, "tüm Orta Amerika'nın devrimci durumda" olduğunu belirtiyordu.

Her biri silahlı güçlere sahip 5 partiden oluşan FMLN, devrimci güçlerin birliğini simgeliyor ve bu bağlamda Latin Amerika ülkeleri içinde tek örnek olma özelliğini sürdürüyor.

Ocak 1981'de ilk büyük saldırısını gerçekleştirdikten sonra, 1982 Ekim-1983 İlkbahar Salvador Savaşı'nda öncülüğü elde eden FMLN, geçtiğimiz ay içerisinde kelimenin tam anlamıyla "kılıcını attı" ve faşist güçlere karşı ciddi darbeler vurmaya başladı.

13 Kasım günü faşistlerin iki sendikaya bombalı saldırısı ülkedeki iç savaşa ciddi bir hız kazandı. FMLN lideri Joaquin Villalabos, ele geçirdikleri mevzilerden çekilmeyeceklerini ve askeri birlikler yok edilinceye kadar saldırı konumunu sürdüreceklərini açıkladı.

FMLN, 14 Kasım'da ayaklanma çağrısında bulunarak elinde tuttuğu bölgelerde halk hükümeti kurulması için bir adım attı. Gerillaların elindeki topraklar "kurtarılmış bölge" ilan edildi.

ABD'nin "arka bahçesinde"ki bu "sevimsiz" gelişmeler elbette Beyaz Saray'ın canını sıkmaya başlamıştı. Doğu Avrupa'daki gelişmeler sonrasında mutluluk-heyecan-kaygı-korku gibi bütün duyguları tadan Bush yönetiminin El Salvador'daki devrimci kavga nedeniyle ancak panikleme mümkünü. Şimdi o panik havası içerisinde Malta'da "Küba'nın kulağının çekil-

mesi" için girişimlerde bulunulacak.

Nehrin öteki yakasında ise, El Salvador'daki mücadeleyi "dünya barışını tehdit ediyor" veya "insanlık sorunları ön plana çıkmalı" türünden gerekçelerle küçümseyen veya yatıştırmaya çalışan sosyalistlerin alnını karıştırmak ve "size ne" diye sormak artık zorunlu oluyor. Bütün psikolojik baskılara rağmen devrimci mücadelede direnen Latin Amerikalı bilimsel sosyalistlere ise mutlaka arka çıkılmalıdır. Onlar ve bizim için şiar şudur: **VENCEREMOS!**

Ekim 1980'de kurulan FMLN'nin üyeleri:

- Özgürlüğün Halk Güçleri (FPL) 1970'de eski bir KP üyesi Salvador Cayetano Carpio tarafından kurulmuş en büyük gerilla gücü.
- Halkların Devrimci Ordusu (ERP) 1971'de öğrenciler ve radikal hristiyan demokratlar tarafından kurulmuş.
- Silahlı Ulusal Direniş Güçleri (FARN).
- El Salvador Komünist Partisi 1930'da kurulmuş, o tarihten beri illegal, lideri Schafik Jorge Handal.
- Orta Amerika İşçileri Devrimci Partisi (PRTC) 1979'da kurulan küçük silahlı grup.

Uluslararası harekette dayatmacılık son bulmalı

Sovyetler Birliği'nin önümüzdeki dönemde İngiltere'den daha çok Marxism Today ve daha az Morning Star satın alacağı açıklandı. Marxism Today İngiliz Komünist Partisi'nce aylık olarak piyasaya sunulan bir yayın organı. Ancak uzun bir süredir İngiliz Komünist Partisi ve onun aylık yayın organı Marxism Today kendisini büyük ölçüde sosyal-demokrat olarak tanımlıyor. Günlük olarak yayınlanmakta olan Morning Star ise temel bakış açısını yurt içindeki ve diğer ülkelerdeki sınıf mücadelelerine dayandırıyor. Morning Star Partiden ayrıldıktan sonra kurulan bir kooperatif eliyle yönetilmeye başladı ve bu yöntemle 5 yıldır yayın yaşamını sürdürüyor. Günlük ortalama tirajı 22 bin olan gazetenin 12 binini Sovyetler Birliği blok olarak sa-

tın alıyordu. Ancak bundan sonra Sovyet Hükümeti günde sadece 3 bin Morning Star alacaklarını, İngiltere'deki politik ortamın bu gazeteden düzenli bir biçimde izlenmesinin mümkün olmadığını açıkladı.

Sovyet Hükümetinin aylık Marxism Today'den ve onun haftalık "kardeş" yayın organı Seven Days'den ne miktarda satın almak istediği henüz belli değil. Bu yayınlardan eskiden sırasıyla 150 ve 50 tane satın alınıyordu. İki yayının organının yetkilileri yaptıkları açıklamada Sovyetler Birliği'nin oldukça büyük miktarlarda siparişte bulduklarını, yalnız yayınların İngiltere'den çok Sovyetler Birliği'nde basılmasının doğru olmayacağını belirttiler. Marxism Today 16 binlik, Seven Days ise 5 binlik tiraja sahip.

ABD Nikaragua'da seçime katılıyor!

10 yıldır Amerika Birleşik Devletleri'nin akıl almaz "tecavüz" denemelerine maruz kalan Nikaragua rahatlayan atmosferle birlikte seçim hazırlıklarına başladı. 1984 seçimlerinde Sandinistler ya da FSLN yüzde 64 oranında oy kazanmıştı. Şimdi karşı taraf seçimlere Ulusal Muhalefet Birliği adı altında (12 partiden oluşmakta) katılıyor. Ulusal Muhalefet Birliği'nin "13. fahri üyesi" ABD ise kampanyayı 9 milyon dolarlık bir fonla destekliyor. El altından yapılan desteğin ne miktarda olduğunu kestirmek ise pek kolay değil elbette. Ancak bütün bunlara karşın eski Birleşik Devletler Başkanı ve yeni Birleşik Devletler Gözlemcisi Jimmy Carter çok ciddi kuşkulara sahip olduklarından seçimlerin yeterince serbest olmadığından söz ediyor. Sandinistler ise seçimleri büyük farkla kazanacaklarının kesin olduğunu düşünüyorlar.

Yenilgi mi, durgunluk mu ?

Oportünizmin siyasal çevrimi...

Tarihe, siyaset ve politika alanlarına göndermelerde bulunmak amacıyla dönemlerin gözlerini diktikleri belli başlı ülkeler vardır. Hele burjuva devrimleri ya da genel olarak sınıf mücadeleleri sözkonusu olduğunda kimi ülkelerin adı tartışmasız baş köşeyi tutarken bazılarının adı neredeyse hiç anılmaz. Bunlardan ilkinde Fransa ve Rusya, ikincisine ise Kuzey Avrupa ülkeleri örnek gösterilebilir.

Bu gözlemden ilk elde ulaşılabilecek sonuç pek beylik olacaktır: Çeşitli ülkelerin toplumsal değişim dinamikleri verili bir anda birbirlerinden farklıdır.

Gözlemi derinleştirdiğimizde, "beylik" sonucumuzu işlevsel kılan başka sonuçlara ulaşmak mümkün olacaktır.

Fransız siyasi pratiği, siyaset literatürüne pek çok kelime kattı. Devrimlerin dinamiğindeki karşı-devrim ve restorasyon gibi dönemler, periodizasyon ve teşhis açısından tarihçileri oldukça uğraştırır. Ancak Fransız devrimlerinde devrim, karşı-devrim ve restorasyon o kadar nettir ki, periodizasyon ve teşhis problemi, tarihçi olmayanlar için bile yokolmuş durumdur. Hele partilerin adları, onların neyi ifade ettiklerini anlamaya tek başına yetecek netliktedir; örneğin 1848'in Düzen ve İlimliler Partileri gibi.

Bismarck'a "Fransızları iyi yönetmek için krallarını iki yılda bir değiştirmek gerekir"(1) dedirten nesnellik Fransız tarihinin köşeliligidir. 1831, 1833, 1839 ve 1848 yıllarında olmak üzere onsekiz yılda dört önemli ayaklanma oldu. Bu kadar zaman böylesi bir hareketliliğin sığıldığı başka bir yer biliyor musunuz? Bu tür ülkelerde siyasal konjonktür denge konumundan ancak öbür uca gitmek için geçer, teknik bir deyim ile salmının genliği oldukça büyüktür. Yalnızca bu olgu bile bu tür ülkelerde geleceğe ilişkin beklenti ve perspektiflerde önemli belirleyenlerden biri olmaya yeter.

Peki bu çok mu önemli? Elbette; çünkü Türkiye'de ya da dünyada sol hareketlerin devrim perspektiflerinden, örgütlenme modellerine kadar genel olarak varlıklarını somutladıkları biçime rengini çalan kelimelere dökülmüş olsun olmasın budur.

Siyasal konjonktürün yükseldiği yer ve zamanlarda sol hareketlerin yönelimlerinde ortaya çıkan değişiklik "oportünizm barışçıl dönemlerde güçlenir" tezini tersinden doğruluyor. Ancak "barışçıl dönem" soyutlaması ile kastedile-

nin ne olduğunu ayrıntılandırmak gerekiyor. E.H.Carr'ın deyimiyle "ertelenmiş başarı" anlamına gelen yenilgi ve durgunluk dönemlerini neredeyse hareketliliği hiç yaşamamış ülkelerin olağan durumlarından, ya da Fransa'da görülen türden onsekizinci yüzyıl sonunda ortaya çıkan dalğanın 1848'e dek oldukça etkili bir biçimde sonrasında gitgide yavaşlayarak (1871-1936) sönmeye ile ortaya çıkan durumlardan ayırmak gerekiyor. Ardından bu ayrımların her birinin sosyalistlerin söylemlerindeki izdüşümlerinin farklılığına bakmak gerekiyor.

Hareketliliği hiç yaşamamış mekanların sosyalistleri ile pratiğe ilişkin beklentilerini yıllardır bitirmiş olan sosyalistlerin yaklaşımları arasındaki fark kapanyor.

Pratiğe ilişkin beklentilerin yeni yeni yitirildiği mekanlarda ise daha farklı bir eğilim gözleniyor: "Atılım ve yükselme dönemlerinin sola salınan modelleri sonraki gerileme ya da yerleşme dönemlerinde bu kez sağa salınan 'aşırı nesnelci' teorileştirmelere yolaçıyor (...). Eski Gramsci'yi 'siper savaş' çözümlerine, 'devrimin güncelliği' diyen Lukacs'ı sonraki yaşamı boyunca hep 'sınıf mücadelesi dışı global eksen' aranışına zorlayan böyle bir motif olmalıdır. (2)

Gramsci'nin "herkes tarihin çiftçisi olmak istiyor, hiç kimse tarihin gübresi olmaya yanaşmıyor" (3) sözlerindeki misyon değişikliği, ayrıca dikkat çekmeyi gerektiremeyecek kadar açık.

Fransa tarihine bakıldığında 1789'dan 1872'e dek geçen süre içinde siyasal hareketlilik açısından eğer denebilirse en durgun dönemin 1848-1871 arasındaki yirmiüç yıl olduğu söylenebilir. Bundan sonra gelen diğer yüksek dalga Komün'den ellibeş yıl sonraki Halk Cephesi'dir. Fransa'nın toplumsal dinamizm açısından 1936'dan beri üzerinde durduğu çizgi ile geçmişini kıyaslayacak olursak diğer ülkeler için de geçerli olan şu sonuca ulaşırız: Hiç bir ulusa, halka sürekli hareketlilik senedi verilmemiştir.

Bu dinamiğin etkisiyle Gramsci ve Lukacs'ın içine girdikleri yeni yönelimden sözedilmişti. Bunlardan başka Carrillo, Togliatti ve Thorez'den de aynı bağlamda söz etmek mümkün. Farklı zamanlarda benzer dinamiklerin etkisi ile benzer yönelimlerde bulunan diğer marksistler düşünüldüğünde akla Kautsky, Plekhanov, Şefik Hüsnü geliyor.

Hikmet SEÇKİNOĞLU

Daha yakın zamanlar için Türkiye'ye baktığımızda 1971-73 durgunluk döneminin "suni denge" sini benzer şekilde girilen farklı konjonktürün etkisine bağlamak gerekiyor.

12 Mart'tan çıkışın sürati "suni denge" tezini ölmekten kurtardı; tezin zamanın yıpratıcı etkilerine karşı zayıflamaya başladığı dönemde 1974 patlaması imdada yetişti. 12 Eylül'den benzer bir kısalık ve patlamayla çıkılması suni denge formülasyonunun kimi kesimde sorgulanıp revize edilmesine kiminde ise açık reddine ulaştı. Taner Akçam'ın 12 Eylül'den kemale ermesine kadar geçen beş yıllık süreyi ancak bu kadar dayanabildiği şeklinde yorumlamak doğru olur. Aynı mantıkla 1974'de Taner Akçam'ların ortaya çıkmasını suni dengeyi kurtaran 1974 patlaması ile birarada düşünmek gerekir.

Burada tekrar "barışçı dönemlerde oportünizm güçlenir" tezine ve bununla ilgili olarak paradoksmuş gibi görünen bir noktaya yeniden dönelim.

1871-1914 barışçı dönemine denk düşen Bernstein'dan çok Alman Sosyal Demokrat Partisi idi. Lenin, Rusya'da sınıf mücadelesini henüz 1900'lerin ilk on yılındaki sıçramayı yapmadığı dönemin ürünü olan eserlerinde Rusya'daki kimi marksist eğilimlere ad verirken Avrupa'yı referans alıyordu; bizim Bernsteinlarımız gibi. 1912-14'ten sonra durum değişti. Avrupalı marksist eğilimlere "sizin menşevikleriniz" ve benzeri gibi Rus adlar takılmaya başlandı. "Paradoks" oportünizmi barışçı dönemin ürünü sayan anlayışın menşevikleri açıklamada yetersiz kalmasıyla ortaya çıkıyor. Öyle ya, menşevizm barışçı dönemin değil, tam tersine iç savaşın ve devrimci durumun ürünüdür. İşte tam da bu yüzden menşevizm, kendi uzmanlık alanı olan oportünizmde Batılı benzerlerine galebe çalıp alanına adını veremedi. En gelişkin oportünizm en çok dirençle karşılaştığı iç savaşların, devrimci durumların ortasında radikalizm potansiyeli taşıyan topraklarda ortaya çıkar.

O halde yerli menşeviklerimize bir müjde verelim: Kendi Türkçe adınızla ünleneceğiniz dönem yakındır.

Notlar:

- 1) Gaston BOUTHOL; *Politika Sanatı*, Can Yayınları
- 2) Metin ÇULHAOĞLU; *Avrupa'da Marksizm: Uzaktan Gözlemler, Gelenek 17*, s.41
- 3) Perry ANDERSON; *Batı'da Sol Düşünce*, Birikim Yayınları, s.140

Burjuvazi için "özel" güzeldir !

Kenan ÇÖZER

Özelleştirme 80'li yıllarda tüm dünyada ve Türkiye'de çok tartışılan bir konu oldu. En geniş uygulaması İngiltere'de görüldü. Rahat, hızlı ve başarılı bir özelleştirme süreci yaşayan İngiltere'nin yanı sıra bir çok ülkede ise sert tartışmalar yaşandı ve uygulamada özelleştirme programlarına geri adım atıldı. Örneğin iki ay kadar bir süre önce Brezilya'da yüzonaltı kamu işletmesinin dört milyar dolara özelleştirilmesini öngören bir plan parlamentoda onay görmedi ve geri çevrildi. Financial Times, Wall Street Journal gibi burjuva ekonomi gazeteleri ise Brezilyalı parlamenterleri örümcek kafalı adamlar olarak nitelendirdiler ve Brezilya'nın tarihi bir fırsatı büyük bir bölünkle tepkiyi yazdılar.

Türkiye'de ise özelleştirme tartışmaları son bir kaç ay içerisinde büyük bir canlanma gösterdi. 1983 yılında ANAP hükümetince öncelikli hedef olarak seçilip açıklanan özelleştirme 1984 yılında yasal düzenlemelerle desteklenmiş ve arkasından Çitosan'ın, Usaş'ın satışları gerçekleştirildi. Şimdi sıra Petkim'de. Ancak Petkim kolay lokma olmadığını kısa sürede gösterdi ve özelleştirme tartışmalarının odağına geldi, oturdu.

Özelleştirmeyi savunanların temel tezleri çok iyi biliniyor. Yine de kısa bir özet yapmanın faydalı olacağını düşünüyorum. Özelleştirme taraftarları bütün yazılarında, açıklamalarda ve tartışmalarda sürekli olarak şunları söylüyorlar; altyapıya verilen önemi sürdürmek, konut sorununu halletmek ve sanayiye yeniden yapılanmayı sağlamak için KİT'leri özelleştirmek zorunludur. Hem zaten KİT'lerin kendilerinden bekleneni yaptıkları açıktır. Üstelik AET üyeliği için yapıp tutuşurken yabancı sermayeden korkmamızın bir anlamı yoktur. Özetle siyasi etkilerin özelleştirmeyle yok olması verimliliği artıracak, KİT'lerin yükü devletin üzerinden kalkacak, vergi gelirleri artacak ve tekeller azaltılmış olacaktır.

Bütün savunma bu derece bayağı ve kalıpcı. Kendini yerli Friedman gibi gören pek çok hükümet görevlisi, bürokrat ve iş adamı bu bayağılıkları ısıtıp ısıtıp kullanıyorlar.

Bu tezlere karşı olduğunu söyleyen burjuva siyasi partileri ve kapitalistler (sanırım özelleştirmeye şu ya da bu şekilde karşı çıkacak kapitalist sayısı önümüzdeki günlerde hızla artacaktır) ise çok daha ilkel ve yetersiz gerekçeler öne sürüyorlar. İnönü ve Demirel, düzeysiz vatan millet edebiyatı yapma-

Kapitalistler özelleştirmeyi savunurken ne kadar bayağı ve yüzüstü oluyorsa, solculuk adına kapitalist devletçiliği savunular da o denli sevimsiz ve cahil oluyolarlar...

yı sürdürürlerken, temel girdilerini binbir avantajla KİT'lerden sağlamaya almış ve birdenbire yabancıların soğuk ellerine kalma tehlikesi ile karşı karşıya kalan bir çok kapitalist de telaş içinde ANAP hükümetine atıp tutuyor. "Yok yere gidiyor canım milli servet" diye yana yakıla bağırarak kapitalistler arasında yabancıların yarı fiyatına bu fabrikaları almak için teklifte bulunmuş olanlara da rastlanıyor.

Onların söyleyemedikleri ancak bizim söyleyebileceğimiz var. Her şeyden önce özelleştirmeye dünya çapında görülen genel eğilim içerisinde, olgun kapitalist ülkelerle olan farklılıklarımızdan söz etmek gerekiyor. Örneğin İngiltere'de önemli bir tehlike yaratan bütçe açıkları vardı ve vergi yükleri de azaltılmak isteniyordu. Özelleştirmeyle bu mali sorunlar büyük ölçüde aşılabildi. Oysa az gelişmiş ülkelerin bu tür mali sorunların ötesinde artık ödeyemeyecekleri herkesçe çok iyi bilinen büyük miktarda dış borçları var. Özelleştirmelerle birlikte az gelişmiş ülkeler ödemeler dengelerini pozitif gösterebileceklerdir. Güç odaklarının etkin propagandasıyla birleşen bu uygulamalar az gelişmiş ülkelerin kamuoyuna ciddi bicili paketler içerisinde sunulmaktadır.

Türkiye'de burjuvazinin konuyla ilgili yaptığı iç tartışmalarda çok bayağı ve ilkel bir görüntü sunduğunu yukarıda belirtmişim. Bu ilkellik doğal olarak beraberinde trajedi-komik bir kavram kargaşasını getiriyor elbette. Örneğin kârlılık ve verimlilik gibi kavramlar, kimi zaman akademisyenler tarafından bile birbirlerinin yerine rahatlıkla kul-

lanılabiliyor. Oysa düşük ücret ve yüksek fiyat politikası ile verimsiz çalışma durumunda da kârlılığa ulaşılabilir. Bir başka noktada burjuvazinin iç tartışmasında liberalizm ve diğer ülkelerdeki liberal uygulamalarla ilgili fazlasıyla havada kalan sözler ediyorlar. En azından, sosyalist ülkelerdeki gelişmelerin etkisiyle de olsa gerek, pek çok insanı özelleştirmenin verimliliği arttırmanın tek yolu olduğuna inandırmak çok zor olmuyor. Oysa İngiltere'de yapılan araştırmalar özelleştirmenin ciddi bir verimlilik artışı sağlamadığını, aksine kamu işletmelerinin hem kârlılıklarını hem de verimliliklerini arttırdığını gösteriyor.

İşi çok karmaşık bir hale sokmanın anlamı yok. Basit, hatta biraz da eğlenceli bir model oluşturulabilir. Dört kişilik bir aile düşünün. Çocuklardan biri hayırsız, vur patlasın çal oynasın yaşıyor. Diğer üç kişi ise sürekli artan giderler karşısında aman biraz tasarruf edelim, bizim çocuk daha fazla borç almasın sağdan soldan, derdindeler. Ama başarılı olamıyorlar doğal olarak. Borçlara karşılık evden ufak tefek eşyalar satılmaya başlanıyor. Hazıra dağ dayanmıyor ve sonunda arka bahçedeki iki üç halı tezgahına sıra geliyor. (Abarttığımı sanmıyorum, ortalama olarak 70'li yılların teknolojisini kullanan kamu fabrikaları yabancılar için bir halı tezgahı durumundadır.)

Burjuva ideologları göğüslerini gere gere sermayenin milliyeti olmadığını, aksine artık bir dünya sermayesinin oluştuğunu söylüyorlar. Biz ise haylaz çocuğun talanına son vermeden işlerin düzelmeyeceğini iddia ediyoruz. SHP'nin özelleştirmeyi dava etmesi ya da Demirel'in şöyle ya da böyle bir açıklamada bulunmasının içimizi rahat ettirmesi mümkün değildir. Bunlarla yetinmek sadece kendimizi kandırmak olacaktır. Bunlarla yetinmemek ise bir özgüven ve politik hırs sorunudur. Bu da bir tek sosyalistlere özgü bir vergidir!

**GELENEĞİMİZ GELECEĞİMİZ
GELECEĞİMİZ SOSYALİZMDİR**

Yakında çıkıyor

GELENEK

"Sis" in içinden gördüklerimiz

1980 öncesi Türkiye'nin siyasal tablosundan kesitler sunabilmek için o tablonun temel öznelere duyarlı olmak, onları ve kavgalarını hissedebilmek gereklidir. Bu olmadımı, işin tadı tuzu kaçıyor ...

E.Esin BOZOĞLU

Farklı ülkelerde, o ülkelerin gelenekleriyle içiçe geçmiş farklı "darbe kültür"leri oluşmuş durumda. Türkiye de bu konuda pek tecrübesiz sayılmaz. Darbeler yine farklı biçimlerde kendilerini savunur. Bu "meşru"-

laştırma çabaları Türkiye'de hepimizin yakından bildiği bazı özel söylemlerin oluşmasına yolaçıyor. '80 öncesi "anarşi ve terör ortamı"ndan, '80 sonrası "huzur ve güven ortamı"na geçtiğimizi artık herkes biliyor. Bu, siyasete "nötr" bakanlarda bile bir bıkkınlık, söylemenlere inancsızlık, bu söylemin taraftarlarının çoğunda bile bir nasırlaşmaya yolaçıyor.

Bu gerici söylemin başta ettiği ve çok

Amerikan süper yapımları geliyor.

Ana temayı aramaya geçebiliriz. Livaneli bu filmde "kişilerin daha çok içine girmeyi denediğini", "önemli olanın aile-içi ilişkiler ve aile bireylerinin karmaşık psikolojileri"

kardeşlerdir ki, birbirlerini öldürmüş olabilecekleri düşüncesinin yanısıra aynı evi paylaşmayı sürdürürler; nasıl insanlardır, nasıl yaşar, ne düşünürler? Oldukça apolitik olduğu anlaşılan kızla nasıl bir ilişki yaşarlar?

Filmde bu soruların yanıtları araştırılmıyor. Dolayısıyla tiplerin içlerine girmeyi başaramıyoruz. Bu durumda gözler yine bütünlüklü olarak çizilmeyen baba portresine çevriliyor. Türk tarihinin önemli kesitlerinde bu dönemeçlerden şöyle ya da böyle etkilenmiş bir aile var önümüzde. Ama dokunamıyoruz, sevemiyoruz. Bu rahatsızlığa bir de konunun bütünlüğünü bozan, filmin tema açısından kurabi-

leceği üslup birliğini kıran bazı sahneler ekleniyor. Sözelimi Fatsa yolculuğu hikayesi, kendi başına çok başarılı bir çekim olmakla birlikte ayın sahnesi ve belki de komşuların feminizmden sözettikleri kötü oyunculuk örneği acıip sahne... Bunlar bütüne eklenti gibi duran, izleyiciyi yoran ve ana temaya olan konsantrasyonu bozan öğeler olarak duruyor. Sanatta karakterler bir ayna gibi, "fikri neyse zikri o" yüzeyselliği ile ele alınmamalı. Ancak onların her söylediği, her yaptığı ya da söylemediği, yapmadığı her şey de yaşamdaki gibi bir "tesadüf" eseri olarak ele alınamaz. Onlar jest ve mimikleriyle, suskunluklarıyla sanatçının seçimlerini yansıtırlar. Dolayısıyla Livaneli nasıl gördümse, ne yaşadım ona yansıtım dediğinde, onun seçimlerinden, bir sanatçı olarak görüp yaşadıklarından bir nebze bile yükselmediğini, Türkiye'li sanatçıların çok da gereksindiği bir soyutlama düzeyi sergileyemediğini düşünüyorum. Olumlu kahramanlar peşinde değilim, ancak dönemeçlerde büyük ve dışsal etkilenimlere maruz kalarak bugüne aktarılan ve bugünü böyle yaşamamızı olanaklı kılan bir özün aranişi içerisindeyim.

yağınlaşan, darbeyi en fazla "temize çıkaran" inanç da '80 öncesi anarşi ve terörün vardı olduğu noktada "kardeşin kardeşi vurdu, kardeş kanı döküldüğü" idi. Theodorakis'in, Yaşar Kemal'in yakın dostu, John Baez'e "Leylim Ley"i söyletmeyi başaran Zülfü Livaneli'nin ikinci filmi Sis'i bu bağlamda ele almak istiyorum. Livaneli Türk sinemacıları için ulaşılması çok zor teknik donanım ve bazı yabancıların da içerildiği iyi bir eleman kadrosu ile çalışıyor. Film bu anlamda gerçekten de daha önceleri örneklerini çok sık gördüğümüz vülger bir anlatıma, özensiz bir biçime sahip değil. Biçime, anlatım tekniklerine ilişkin noktaları, öze, konuya, temaya ulaşabilmek açısından çok önemli buluyorum. Biçime ilişkin bu çabaların nasıl bir sonuç verdiğine de değinmek gerek. İnsanlara ya da yönetmenin duygularına dokunamadığımız "fazlasıyla güzel" İstanbul manzaraları bana pek de yabancı olmadığımız bir üslub hatırlatıyor. Ele aldığı nesneye uzak, adeta kartpostal görünüşleri arar gibi bakan; dolayısıyla da sıcağı olmayan, uzak, yabancı bir "güzel" elde eden bir yaklaşım bu. Akla doğrudan bu "güzel" in ve yanısıra henüz kimsenin elatmadığı "orijinal" konuların pazarlandığı

olduğunu söylüyor. Filmde bence bu yeterli kadar da "içine girilemeyen" bir karmaşıklık içinde verilmiş. Ancak filmin ana teması bu mudur? Türkiye için özellikle 78-80 dönemi, basit bir "fon" oluşturamayacak denli taze ve önemlidir. '80 öncesi kuşaklar ile yeni kuşaklar arasında her türden bağın kopartılmaya çalışıldığı, kültürsüzleştirilmiş, geçmişinden kopartılmış, apolitik bir gençliğin yaratılmaya çalışıldığı yaşıyoruz. Film bu bağlantının kurulmasına, '80 öncesi üzerine örtülmeye çalışılan sis'in kaldırılmasına ne denli katkıda bulunuyor? Bence 80 öncesi devrimci güçlerin haklı olabileme ya da öyle görünebilme olasılığı varolduğu hakim ideoloji tarafından bu dönemin üzeri bir sis perdesiyle kapatılacaktır. Olayların gerçek yüzünü göstermek istemeyenler, bu flu görünümü salt sanat için bile olsa pekiştiren her girişimden yarar bulacaklardır.

İnsanların "içine girilmeye" çalışıldığı söyleniyor. Oysa kardeşlerin belki de en önemli özellikleri, solcu olmaları, nasıl da yok ediliyor. Türkiye'li yönetmenler ne yazık ki "solcuları" tanımıyorlar. Siz bu filmde nasıl bir solcu genç imajı edindiniz? Çok az ipucu verildiğini düşünüyorum. Bunlar nasıl

Sosyalist ülkelerdeki gelişmelere dair

Bugün, sosyalist kuruluş sürecine girmiş ülkelerde teorik çözümlerinin dışında siyasal olarak da tavır alınması gereken gelişmelere tanık oluyoruz. Bu gelişmeler karşısında hayalkırıklığına, hatta yıkıma uğrayanlar olduğu gibi, şimdiye kadar inandıkları, doğru bildikleri ve savundukları şeyleri hemen bir kenara atma gereğini hissedilenlerle de karşılaşıldı. Bu son derece normaldir. Bu, kimi tarihi kazanımları kendi varlık ve örgütlülükleri içerisinde yeniden ve daha güçlü bir biçimde üretmeyi beceremeyenlerin hazin sonudur.

Önce, dünyadaki sosyalist kuruluş sürecinin hemen ilk basamaklarına gözetmek gereklidir. 1917 Ekim Devrimi'ne giden öncü öznenin yapısal özellikleri ile devrim sonrasındaki uygulamalar bütünüyle çakışmaktadır. Birinden birini tercih edip-dışlamak, veya ikisi arasında önemli farklılıklar yaratmak mümkün değildir.

Sovyetler'de zorunlu ve doğal olan yapılmış, devrimden sonra eski düzenden yana veya yeni düzenin rotasını bozacak hiçbir siyasal güce aman verilmemiştir. Geçici bir solukalma döneminden, NEP'ten sonra ise sosyalist kuruluşun en önemli önkoşullarından bir tanesine geçilmiş ve toprakta özel mülkiyetin beli kırılmıştır.

Buna kimsenin bir diyeceği var mıdır?

Uluslararası alanda ise belli bir dönem umut bağlanan ve desteklenen dünya devrimi gerçekleşmeyince tüm güçler eldeki tek kazanımın sağlıklı bir gelişme içerisine sokulması yolunda kullanılmıştır. Bu sağlıklılığın **sosyalizm** olmasından sosyalizm adına şikayeti olan var mıdır?

Burada kuruluşun ilk dönemlerindeki düzinelerce, kimisi bugünkü sorunların yaratıcısı olan aksaklıklara, yanlışlıklara değinmeyeceğiz. Sovyet Rusya'da, ovarolma savaşına kadar, o büyük zaferlerle dolu savaşa kadar ve savaşın kendisi de dahil, yapılması gerekenlerin önemli bir bölümü yapıldı.

Yapılanlar çok büyük bir önem taşıyor. II. Dünya Savaşı sonrasında ise tek ülkede sosyalizm mücadelesinin boğucu ve kısıtlayıcı etkisinden çıkmak için fırsatı emperyalist ülkeler hediye ettiler Sovyetler'e. Alman rekabetinden Sovyetler eliyle kurtulan İngiltere ve ABD bu kez yorgun ama muzaffer Sovyetler'i "bitirmek" için, onu en azından bloke etmek için çare arıyordu. Bu çareler barışçı nitelikten uzaklaştığı ölçüde Sovyet yönetimi Alman faşizminden kurtardığı bölgelerde kapitalistlerin siyasal ve iktisadi gücünü kırmaya çalıştı. Halk demokrasileri işte bu sürecin yeni bir tür sosyalist kuruluş deneyimine dönüşmesi sonucu ortaya çıktılar. Daha doğarken sorunlu, eksik ve "haksız" oldular.

Bu zaafaları her zaman bildik, kimi zaman enternasyonalizm adına suskun kalmayı tercih ettik. Ama açıkçası, halk demokrasisi ülkelerinin, özellikle bazılarının doğumdaki zaafaların bir bölümünü iktidarın paha biçilmez olanakları aracılığıyla aldedebileceklerine inandık. Büyük ölçüde yanıldık. Ama ya-

nılığımız, savaş sonrasında bir "dünya sosyalist" sisteminin kurulması yolundaki adımları küçümseyen veya hatalı bulan bir başka yanılgıya gidecek denli büyük olmadı.

Şimdi bu ülkelerde bir **mücadele** sürüyor. Ama asıl mücadele, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde...

Sovyetler'de öncelik **haklı** bir biçimde ekonomik alt yapının sosyalist kuruluşuna verilmişti. Bu mücadele sırasında ilk sosyalist ülke dışarıdan müdahalelerle karşılaştı, bu müdahaleleri püskürttü. Ancak gerek bu müdahaleler, gerekse ekonomik kuruluşun dayanılmaz temposu yüzünden ideolojik sorunlar, yeni insanın yaratılması gibi görevler ihmal edilmeye başladı. Sorunlar birikti. Bir de bunun üzerine 80'lerle birlikte iyice hızlanan teknolojik sıçramalara cevap verememe ve kapitalist ülkelerdeki siyasal istikrar eklenince çok hızlı ve önceden planlanmamış bir yükten arınma sürecine girildi.

İşler eskisi gibi **yürümezdi**, yürütülemezdi...

Ancak şimdi, işlerin şu andaki gibi **yürütülemeyeceğine** ilişkin bir dizi veri birikmiş durumdadır.

Bugün Sovyetler'de bir mücadele verilmektedir. Mücadelenin taraflarından bir tanesi, açıkçası bir kapitalist restorasyonu öngörmektedir. Bunların ideolojik çerçevelerini netleştirmeye başlamıştır. Aradaki bir dizi eğilimin dışında, sosyalizmin sorunlarını çözmek ve sosyalist toplumun kuruluşunda daha ileri evrelere uzanmak isteyenler ise bugün hâlâ karşı-devrimcileri altetmelerini sağlayacak siyasal ve ideolojik çerçeveyi oluşturamamışlardır. İlk sosyalist ülkede sosyalist kazanımları korumak isteyenler bugüne kadar silahlanma yeteneğini gösterememişlerdir.

Ancak süregelen mücadelenin, Sovyetler ve diğer ülkelerde, sonuçlarına ilişkin erken tahminlerde bulunmak, olmayan garantilere inanmak ya da "bu iş bitti" demek **mümkün değildir**.

Bu işler öyle kolay bitmeyecektir.

Mücadelenin bütün tarafları netleştikçe bizim de **tavrımız** netleşecektir.

Bir de bizzat pratik gelişmeler vardır, tavır alınması gereken. Geçmişe ilişkin son derece inkârcı bir yaklaşım yerleşiyormuş, Stalin taşlanıyormuş, uluslararası harekette reformist dayatmalar sözkonusuymuş, tarımda kiralama yöntemi gündemdeymiş... Bütün bunlar çok önemlidir. Ama ülkelerin sosyo-ekonomik niteliğini "tehdit" edecek, bu anlamda yeni değerlendirmeleri zorunlu kılacak adımlar, şu anda temel olarak iki tanedir. Birincisi siyasal olarak, komünist partisinin öncülüğünün tartışılır hale geldiği çok partili **çoğulcu sistem**, ikinci olarak ise, sanayi sektöründe **işgücünün metalaşmasının** güçlenen bir eğilim olması...

Mücadelenin taraflarından bir tanesi, işte bu iki sürecin karşısında toparlanarak ileri adımlar atmalıdır ve inanıyoruz ki, atacaktır.